

PROVINCIE FLEVOLAND

Projectplan TMI-POC Fonds

Financiering voor innovaties in Flevoland

September 2016

Managementsamenvatting

Het bevorderen van economische groei in het regionaal bedrijfsleven is een belangrijke doelstelling van de provincie Flevoland. Een van de grote knelpunten van het bedrijfsleven met groei-ambities is het verkrijgen van genoeg financiering. Zeker daar waar het gaat om investeringen in innovatie. En niet in het minst in Flevoland. Innovatie is altijd omgeven met onzekerheden. Maar innovatie is juist een belangrijke motor van economische groei. En dat is wat Flevoland nodig heeft.

De provincie Flevoland heeft in haar economisch programma 'Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap' besloten een Proof of Concept Fonds op te zetten: een fonds dat (co-) financiering verstrekt aan innovatieve bedrijven in het midden- en kleinbedrijf (MKB) met groei-ambities, die wensen te investeren in de ontwikkeling van nieuwe producten of diensten en verkeren in de zogeheten *proof-of-concept* (POC) fase. Nadat men een eerste start heeft gemaakt en het idee geproefd, moet men immers de grote stap maken richting commercialisatie en verkoop. Hiervoor zijn nodig het uitwerken, maken van een prototype, testen, valideren en demonstratie in de praktijk. Dit betreft de *proof-of-concept* fase. Deze fase is essentieel in de innovatiecyclus. Het bedrijfsleven zelf moet echter a) wel zelf ook investeren en b) de financiering op termijn weer terugbetalen. Daarom biedt het TMI-POC Fonds financiering in de vorm van leningen. Achterliggend doel is ook meer privaat kapitaal aan te trekken.

De provincie Flevoland is bereid hier zelf fors in te investeren, maar kan het niet alleen. Een fonds van in totaal ca. EUR 15 mln. zou zinnige impact kunnen realiseren (verkleining met bijna 20% van het geconstateerde jaarlijks tekort). Daar waar de provincie zelf EUR 9 mln. bijeenbrengt, vraagt zij in het kader van het Operationeel Programma (OP) Kansen voor West II 2014-2020 een bijdrage van EUR 6 mln.. De doelstellingen van het TMI-POC Fonds sluiten naadloos aan bij de daarin geformuleerde economische stimuleringsdoelstellingen: bevordering van het aanbod van en de toegang tot kapitaal voor innovatief MKB in West-Nederland. Een ex-ante assessment voor de gehele Noordvleugel heeft aangetoond dat er ook een daadwerkelijk tekort aan financiering aan de orde is. Specifiek onderzoek voor Flevoland heeft dit beeld verder versterkt. De provincie Flevoland zet nu de logische stap: het opzetten van een concreet fonds om aan dit tekort en de genoemde doelen tegemoet te komen.

Met het financieren van innovatie zijn risico's gemoeid. Daarom komt het kapitaal ook niet vanzelf allemaal uit de markt. Doel is dat het fonds gezond draait, maar de provincie Flevoland houdt rekening met een revolverendheid van ca. 50-65%. Dit geheel conform staatssteun-regels. Het fonds kan echter leiden tot een multiplier van ca. 3,3. Dit betekent dat elke euro Europees geld tot meer dan het drievoudige aan totale investeringen leidt (inclusief ca. 25-50% co-financiering door bedrijven zelf).

Het fonds zet in op de zogenoemde RIS-3-sectoren en crossovers volgend uit de 'Slimme Specialisatie Strategie' voor West-Nederland): Agri & Food, Chemie & Biobased, Creative Industrie, Energie, Hightech systemen & materialen, ICT, Life Science & Health, Logistiek, Tuinbouw- en Uitgangsmaterialen, Water & Maritiem.

Via inbesteding wordt het fondsbeheer ondergebracht bij de OMFL (Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland) en haar dochterondernemingen. Zij beheren al jarenlang de succesvolle MKB & Technofondsen en hebben meer dan voldoende kennis, kunde, ervaring en netwerk in huis. Zij kunnen middels dit nieuwe fonds ook de *proof-of-concept* fase bedienen, daar waar de MKB & Technofondsen in bedrijven participeren die juist wat verder zijn in de ontwikkeling. Het nieuwe TMI-POC Fonds vervult een belangrijke leemte in het financieringsaanbod en verrijkt daarmee het regionaal ecosysteem voor ondernemerschap.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	2
1. Een nieuw financieringsfonds	5
1.1. Introductie	5
1.2. Flevoland en de Ontwikkelingsmaatschappij	5
1.3. Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling	6
1.4. Leeswijzer	7
1.5. Begrippenlijst	8
2. De financieringscontext	11
2.1. Inleiding	11
2.2. Ex ante assessment: de behoefte aan financiering	11
2.3. Provinciaal beleid: versterking van het ecosysteem	11
2.4. Behoeft naar specifieke fase innovatieproces	14
3. Fondsoptzet	16
3.1. Inleiding	16
3.2. Probleem- & doelstelling: ontsluiten meer privaat kapitaal	16
3.3. Focus op <i>proof-of-concept</i> fase	16
3.4. Lessen uit het verleden doortrekken naar de toekomst	18
3.5. Doelgroep en potentieel	19
3.6. Instrumentarium & voorwaarden	21
3.7. Impact en indicatoren	22
3.8. Aansluiting op doelstellingen Operationeel Programma Kansen voor West II 2014-2020	23
3.9. Relatie met overig financieel instrumentarium	24
3.10. Monitoring, rapportages en bijsturing	25
4. Governance	26
4.1. Inleiding	26
4.2. Sturing en opdrachtverlening	26
4.3. Inbesteding en beheervergoeding	28
4.4. Investeringsproces	29
4.5. Duurzaamheid als toets	30
4.6. Management en risicobeheersing	32
4.7. Default/problem loans	34
4.8. Exit-strategie en revolverende gelden	34
5. Business case van het fonds	36
5.1. Inleiding	36
5.2. Business case op hoofdlijnen	36
5.3. Inkomsten	36
5.4. Beheerkosten	37
5.5. Financieringen en portefeuille opbouw	38
5.6. Verwacht hefboomeffect	39
5.7. Noodzakelijke instrument-aanpassing op inbreng private middelen?	40

6.	Horizontale aspecten	41
6.1.	Inleiding	41
6.2.	Staatssteun	41
6.2.1.	Is er sprake van staatssteun?	41
6.2.2.	Is de steun geoorloofd?	43
6.2.3.	Geen melding	46
6.3.	Communicatie en verbinding	46
6.4.	Monitoring en evaluatie	46

1. Een nieuw financieringsfonds

1.1. Introductie

De provincie Flevoland (hierna: Provincie) richt een nieuw financieringsfonds op ter ondersteuning van het innovatieve midden- en kleinbedrijf (MKB) in Flevoland. Er ligt onomstotelijk een behoefte aan kapitaal in een vroege innovatiefase, tegen passende condities. Maatschappelijk belangrijke innovatieve trajecten komen nu niet of onvoldoende op gang. Dit blijkt niet alleen uit de ex ante analyse 'Bedrijven die het vermogen hebben door te groeien'¹ op het niveau van de Noordvleugel, maar ook uit de praktijkervaring tot op heden met de succesvolle bestaande TMI-regeling² in Flevoland.

Daarom kiest de Provincie voor oprichting van het "Technologisch MKB Innovatie Proof of Concept fonds" (TMI-POC fonds). Dit fonds is de opvolger van de huidige TMI-regeling. Een fonds met een revolverende opzet, wat met gebruikmaking van middelen van het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO) innovatie bij het MKB in Flevoland voor de komende periode gaat aanjagen.

Dit fonds gaat een sterke impuls leveren aan maatschappelijk relevante economische ontwikkelingen binnen een cruciaal deel van de regionale economie: vroege fase innovaties bij het bestaande MKB. Dit fonds vormt een centraal instrument voor de uitvoering van provinciaal beleid en de regionale doorvertaling van het Operationeel Programma (OP) Kansen voor West II, wat het beleid en de investeringskaders vanuit het EFRO uiteenzet, opgesteld door de Rijksoverheid, het landsdeel West in Nederland en de Europese Commissie.

In lijn met de opmerkingen van de Deskundigencommissie onderschrijft de Provincie de relevantie van de discussie om op Noordvleugel niveau te komen tot een fonds. Gegeven de omstandigheden wil de Provincie echter ook feitelijk starten. Het fonds wordt zo ingericht dat eventuele opschaling op termijn mogelijk is, echter zonder hiervan afhankelijk te zijn.

1.2. Flevoland en de Ontwikkelingsmaatschappij

Het recent gepubliceerde Economisch Programma van de Provincie Flevoland kiest ervoor om ondernemers uit te dagen en te ondersteunen om doorgaans moeilijkere (maar als het lukt kansrijkere) groeistrategieën te weten marktontwikkeling, productontwikkeling en diversificatie realiseerbaar te maken. Nieuwe markten of producten ontwikkelen, of zelfs allebei: nieuwe markten voor nieuwe producten. En dus niet alleen inzetten op marktpenetratie, oftewel meer klanten voor hetzelfde product vinden. Focus op innovatie dus. Daarbij wordt ingezet op het versterken van het Flevolandse MKB met een stabiele basis en potentie en ambitie om te groeien. Doorgaans zijn dit bedrijven met 10 tot 250 werkzame personen. Deze groep bedrijven is bij elkaar goed voor 50% van de banen in Flevoland.

---

¹ Rebel/ Panteia (2015), *Bedrijven die het vermogen hebben door te groeien. Financiering innovatief MKB in de RIS3-sectoren in de Noordvleugel*. Ex-ante evaluatie ten behoeve van de inzet van EFRO-middelen uit het OP Kansen voor West II, periode 2014-2020.

² Randstedelijke Rekenkamer (2015), *Speuren naar vernieuwing. Onderzoek naar de doeltreffendheid van de TMI-regeling*.

Om hieraan tegemoet te komen heeft de Provincie op beperkte schaal subsidieregelingen gehad, maar wil zij nu met name werken met leningen en participaties die additioneel werken ten opzichte van privaat kapitaal. Middelen die een hefboom creëren en daarna nogmaals ingezet kunnen worden. Middelen waarvan een marktgerichte prikkel uitgaat om te komen tot groei.

Ondersteuning van de financiering wordt vanuit de Provincie centraal georganiseerd en inbesteed bij Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland BV (OMFL). Deze instelling herbergt de kennis, kunde en netwerken om regionaal en lokaal MKB de helpende hand te bieden, zonder op de stoel van de ondernemer te gaan zitten.

De middelen uit de bestaande TMI-regeling zijn uitgeput. Met oprichting van het TMI-POC Fonds ontstaat een waardig opvolger waardoor op substantieel grotere schaal de innovatie in Flevoland kan worden gestimuleerd via een effectief financieel instrumentarium. De ex ante analyse heeft laten zien dat een dergelijk instrument voorziet in een financieringsbehoefte.

De *'proof of concept'* fase richt zich op de doorontwikkeling van een uitvinding naar een marktrijp product met alle kansen en risico's van dien. Elementen van marktvalidatie en technische validatie maken onderdeel uit van deze fase. OMFL en haar deelnemingen brengt expertise ter zake in om samen met initiatiefnemers (MKB aanvragers) producten sneller naar de markt te brengen, schaalvergroting en cross overs te bewerkstelligen en de stap te maken naar een volgende financieringsfase.

Juist omdat OMFL reeds beschikt over instrumentarium voor cofinanciering in latere fasen (MKB Fonds Flevoland BV en Technofonds Flevoland BV) is het bijzonder effectief om het TMI-POC Fonds in dezelfde handen te brengen. De gehele keten kan worden bediend. Daarbij komt dat gebruik kan worden gemaakt van een bestaande infrastructuur zodat het fonds direct operationeel kan worden. Ook heeft OMFL –mede op basis van de ervaring met de pilot TMI Fonds Flevoland – goed zicht op de instroom aan projecten die mogelijkkerwijs in aanmerking komen.

Naast het injecteren van publiek kapitaal –als aanjager en katalysator ook richting privaat kapitaal– richt de ondersteuning zich ook op toepassing van kennis en kunde uit het bredere bedrijfsleven en de wetenschap én het daarmee verbeteren van het innovatie-idee van Flevolandse bedrijven. Via verbinding van bedrijven met de kennis van andere bedrijven en ook de excellente wetenschappelijke research & development (R&D) infrastructuur in Nederland. Juist in Flevoland –vanwege haar relatief beperkte omvang en haar ligging als scharnierpunt in het land– is het belangrijk dat de verbinding wordt gelegd met de rest van de kennisinfrastructuur in de Randstad (maar ook richting bijvoorbeeld Overijssel). Om dit proces te faciliteren biedt de Provincie niet alleen financiering via het TMI-POC Fonds, maar heeft zij in haar recent aangenomen economisch programma gekozen voor een geheel "ecosysteem voor Ondernemerschap".

1.3. Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

Om drie redenen wordt een aanvraag bij het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) / Operationeel Programma Kansen voor West II 2014-2020 ingediend ,voor cofinanciering van het TMI-POC Fonds:

1. Aansluiting op doelstellingen
2. Omvang van het fonds
3. Aard en omvang van initiatiefnemers die bediend kunnen worden

Ad 1. Aansluiting op doelstellingen

Er is een duidelijke match tussen de doelstellingen (steun van innovatief MKB) en doelgroepen (ondergebracht in de zogeheten RIS₃³-sectoren) van het EFRO-beleid en de inzet vanuit het recent opgestelde economisch programma van Flevoland. De analyse en knelpunten, zoals deze ook zijn geïdentificeerd in het OP 'Kansen voor West II' worden onderschreven. Het doel is om de investeringsbereidheid bij het gevestigde MKB in maatschappelijk en economisch relevante sectoren aan te wakkeren. De investeringsbereidheid (vraag) en financiering (aanbod) sluiten te weinig aan. De knelpunten zijn al veel onderzocht en komen ook in dit projectplan terug als uitgangspunten. Het is nu zaak de knelpunten die resulteren in achterblijvende innovatie-investeringen, gebrekkige verduurzaming en stagnerende kennisvalorisatie - aan te pakken. Dit is nader uitgewerkt in Hoofdstuk 3.

Ad 2. Omvang van het fonds

De aangevraagde EFRO-cofinanciering is nodig om ten aanzien van de totale omvang van het fonds voldoende schaal te maken. De ex ante analyse voor de Noordvleugel laat een EUR 24 mln. investeringsgat zien op jaarbasis in de *proof-of-concept* fase (TRL 4 t/m 7⁴). De middelen van de eerdere pilot TMI Fonds Flevoland (slechts EUR 0,5 mln. voor leningen) waren dan ook vlot uitgezet. De Provincie ontbeert het vermogen om dit op afdoende schaal alleen te doen. Met een fonds orde grootte zoals uiteengezet in dit projectplan wordt, mede vanwege de voorziene multiplier, een forse stap gezet om het geconstateerde investeringsgat op te vullen met financiering die thans niet beschikbaar is op de private markt. Zowel in aard en omvang kan het TMI-POC Fonds met EFRO-cofinanciering het verschil maken.

Ad 3. Aard en omvang van initiatiefnemers die bediend kunnen worden

De opzet van een fondsstructuur stelt juist in staat ook projecten van een kleinere omvang te koppelen aan EFRO-middelen. Hoewel EFRO open staat voor aanvragers in alle soorten en maten leert de ervaring dat de horde om te komen tot een aanvraag voor de doelgroep (innovatief MKB) groot is vanwege onbekendheid, vermeende bureaucratie, afhankelijkheden van subsidie adviseurs en tijdgebrek. Door EFRO-middelen beschikbaar te maken in een fonds met een zeer actieve beheerder met een regionaal netwerk, kunnen financiële middelen en praktijk bij elkaar worden gebracht. Hierdoor kunnen ook innoverende MKB-ers die zelfstandig nooit zouden beginnen aan een EFRO aanvraag, laagdrempelig worden bediend, zonder in te boeten aan de degelijkheid van de business case waarbij een volwaardig investeringsproces wordt doorlopen. De fondsbeheerder staat aan de lat voor de deugdelijke verantwoording richting EFRO. EFRO weet zich via de fondsbeheerder verzekerd van de ondersteuning van tientallen MKB-ers in de aankomende periode.

1.4. Leeswijzer

Dit projectplan is het formele document dat dient ter onderbouwing van de subsidie-aanvraag voor een bijdrage vanuit EFRO, maar dient tegelijkertijd als kader en startpunt voor de verdere inrichting en oprichting van het fonds. Dit projectplan is als volgt opgebouwd:

---

³ RIS₃: de Slimme SpecialisatieStrategie Nederland (2014). De RIS-3 sectoren worden door het TMI-POC Fonds geadresseerd: Agri & Food, Chemie & Biobased, Creative Industrie, Energie, Hightech systemen & materialen, ICT, Life Science & Health, Logistiek, Tuinbouw- en Uitgangsmaterialen, Water & Maritiem.

⁴ TRL: Technology Readiness Level. Zie de Begrippenlijst.

- *Hoofdstuk 2* verklaart de financieringsbehoefte, zowel naar reden, omvang, soort en type fase van kapitaal en beschrijft de context van waaruit het regionaal economisch beleid in Flevoland daar op in wil spelen;
- *Hoofdstuk 3* adresseert de fondsofzet, inclusief doelstelling, doelgroep, instrumentarium/ investeringscriteria, verwachte impact, etc.. Inclusief de hierbij toegepaste geleerde lessen van eerdere instrumenten danwel van instrumenten elders en de aansluiting op de EFRO-doelstellingen;
- *Hoofdstuk 4* legt uit hoe de governance in elkaar zit, daarbij ingaand op de sturing, het fondsmanagement, de beoogde investering daarvan, het investeringsproces, risico-beheersing en bijvoorbeeld het plannen rondom een exit-strategie;
- *Hoofdstuk 5* bevat de financiële kant van de zaak, de business case. Wat zijn de verwachte inkomsten, kosten, hoe ziet de financieringsportefeuille er op langere termijn financieel uit, wat zijn de verwachte leverage en multiplier, op welke wijze wordt private co-financiering gearrangeerd?;
- *Hoofdstuk 6* tot slot behandelt een aantal brede, horizontale aspecten. Hierbij gaat het in eerste instantie om staatssteun, maar ook zaken als communicatie en niet in het minst monitoring en evaluatie-voorzieningen. De afsluiting geschiedt met de tabel met de verwachte gekwantificeerde resultaten van het TMI-POC Fonds.

Er is een aantal *bijlagen* benodigd. Deze bevatten essentiële onderliggende toelichtingen en nadere informatie. De bijlagen zijn separaat bijgevoegd en betreffen de volgende aspecten:

- *Bijlage A*: Budget en prognose. De financiële lange termijn-ramingen voor het fonds;
- *Bijlage B*: Aanbod en vraag financiering innovatief MKB. Dit betreft de achtergrond van de raming van de financieringsbehoefte, waar het TMI-POC Fonds op wil inspelen;
- *Bijlage C*: Checklists. Dit betreft de toets of alle elementen die aanwezig zouden moeten zijn, ook zijn opgenomen. Dit wordt gelegd naast de richtinggevende beleidsdocumenten enerzijds en de ex-ante voorwaarden anderzijds.
- *Bijlage D*: Ex-ante assessment TMI-POC Fonds Flevoland. Deel II van de verplichte ex-ante analyse;
- *Bijlage E*: Concept-investeringsreglement. De spelregels van het fonds.
- *Bijlage F*: Concept-overeenkomst van geldlening. Als voorbeeld, ter indicatie (concept) van de werkwijze.
- *Bijlage G*: Ex-ante evaluatie 'Bedrijven die het vermogen hebben om door te groeien. Onderzoek naar financiering voor innovatief MKB in de RIS3-sectoren in de Noordvleugel'. De ex-ante analyse, deel I.

1.5. Begrippenlijst

Economisch programma Flevoland	Dit betreft het economisch beleidsprogramma 'Flevoland: Ecosysteem voor Ondernemerschap', Provincie Flevoland
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

EU ex-ante methodologie	De door de Europese Commissie uitgevaardigde methodologische leidraad voor het uitvoeren van ex-ante evaluaties voor financiële instrumenten: "EU/EIB: Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Strengthening research, technological development and innovation (Thematic objective 1), Volume II"
Ex-ante analyse Noordvleugel	Het door Rebel en Panteia in 2015/2016 uitgevoerde onderzoek 'Bedrijven die het vermogen hebben door te groeien voor de Noordvleugel naar nut en noodzaak van een financieel instrument voor innovatief MKB. Geldt formeel als 'Deel I van de ex-ante assessment'.
Ex-ante analyse deel II	De in bijlage D bij dit projectplan gevoegde ex-ante assessment van het voorgestelde TMI-POC Fonds. Deze betreft het aan bovengenoemde ex-ante analyse Noordvleugel (deel I) complementaire deel II, wat per voorgesteld instrument voor EFRO-cofinanciering ingediend moet worden.
Innovatie	Het geheel van wat in technische zin volgens de CBS-definities bedoeld wordt met zowel Research & Development ⁵ als innovatie ⁶ .
'Investor readiness' (of 'Investment readiness')	Het kwalitatief op orde zijn van het business plan zodat een investeerder voldoende kan overzien of en zo ja hoe, hij hierin zou willen investeren
Kapitaalmarktonderzoek Flevoland	Het door Rebel en Panteia in 2015/2016 uitgevoerde 'onderzoek 'Financiering innovatief MKB in Flevoland' voor de Provincie Flevoland waarin aanbod en vraag naar kapitaal in Flevoland voor innovatief MKB is onderzocht.
Leverage	Het hefboomeffect (exclusief beheerskosten) op de EFRO-middelen (exclusief Rijkscofinanciering) en <i>exclusief</i> de inbreng op niveau van de eindgebruiker
Mezzanine-financiering	Het aanbieden van maatwerkcombinaties van eigen vermogen en vreemd vermogen (bijvoorbeeld tot aandelen converteerbare financieringen)

---

⁵ Creatief werk dat op systematische basis wordt verricht ter vergroting van de hoeveelheid kennis, met inbegrip van de kennis van de mens, de cultuur en de samenleving, evenals het gebruik van deze hoeveelheid kennis voor het ontwerpen van nieuwe toepassingen, CBS

⁶ Uitgaven voor activiteiten om technologisch nieuwe of sterk verbeterde producten (goederen of diensten) of processen te realiseren, CBS. Gelijklopend met het ex-ante onderzoek Deel I.

MKB	Een onderneming met minder dan 250 werknemers, met een jaaromzet van maximaal € 50 miljoen, of een balanstotaal van maximaal € 43 miljoen.
Multiplier	Het hefboomeffect (exclusief beheerskosten) op de EFRO-middelen (exclusief Rijkscofinanciering) en <i>inclusief</i> inbreng op niveau van de eindgebruiker
OMFL	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland BV
Operationeel Programma (OP) Kansen voor West II 2014-2020	Het programma waarin in het kader van het EFRO voor landsdeel West wordt aangegeven welke prioriteiten gelden en waar investeringsvoorstellen aan zouden moeten voldoen
Projectplan	Het onderhavig document waarin de provincie Flevoland uiteenzet met welke doelstellingen en op welke wijze het TMI-POC Fonds voorgesteld wordt te gaan opereren.
Proof-of-concept	De <i>proof-of-concept</i> fase kenmerkt zich door elementen van technische validatie (werkend prototype, creatie en verificatie van commerciële concepten, IP) als van marktvalidatie (business plan, marktonderzoek, launching customer, etc).
RIS-3-sectoren	De speerpuntsectoren van economisch beleid op landsdeel West-niveau zoals benoemd in de regionale 'Slimme Specialisatie Strategie' (Kansen voor West (2014), RIS-3 'Slimme specialisatiestrategie West-Nederland'). Dit betreft Agri & Food, Chemie & Biobased, Creative Industrie, Energie, Hightech systemen & materialen, ICT, Life Science & Health, Logistiek, Tuinbouw- en Uitgangsmaterialen, Water & Maritiem.
Technology Readiness Level (TRL)	Het niveau waarop een technologieontwikkeling wordt beoordeeld (zie uitgebreide toelichting in hoofdstuk 4)
TMI-POC Fonds	De naam van het voorgestelde fonds. De afkorting staat voor Technologische MKB Innovatie Proof Of Concept .

2. De financieringscontext

2.1. Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de geconstateerde financieringsbehoefte, zowel naar reden, omvang, soort en type fase van kapitaal. Hiertoe worden achtereenvolgens behandeld de uitkomsten van de ex-ante assessment op het niveau van de Noordvleugel en het provinciaal beleid. Afgesloten wordt met een uitwerking van waarom specifiek op de *proof-of-concept* fase is uitgekomen.

2.2. Ex ante assessment: de behoefte aan financiering

De ex-ante studie voor de Noordvleugel wijst erop dat 'de mate van revolverendheid van financieringen in de vroege fase relatief laag is, maar de omvang, dichtheid en kwaliteit van kennisinstituten is juist één van de pijlers achter het innovatief vermogen van de Noordvleugel.' Deze context biedt in de basis dus een goede mogelijkheid om één van de belangrijkste knelpunten tot het aantrekken van (duf)kapitaal, namelijk de kwaliteit van de business case (de zogenaamde *investment readiness*), te verbeteren. Een financieel instrumentarium dat zich wil richten op de fases waar de tekorten het grootst zijn, kan zich daarom goed richten op de verbetering van de haalbaarheid en kwaliteit van de business case in de eerste fases van innovatie.

Middels een steekproef onder 1.000 Flevolandse innovatieve bedrijven is onderzocht dat er een jaarlijkse behoefte van EUR 79 mln. voor innovatiefinanciering bestaat.⁷ Slechts 33% (EUR 26 mln.) wordt ook daadwerkelijk aangetrokken. Flevoland kent hiermee een tekort van EUR 53 mln. (zie voor een uitgebreide toelichting Bijlage B 'Financieringsbehoefte bij het innovatief MKB in Flevoland'). De mate waarin bedrijven succesvol zijn in het aantrekken van kapitaal verschilt sterk per innovatiefase. In de eerste fases van innovatie kan in ca 20% van de gevallen het gewenste kapitaal worden aangetrokken, in latere innovatiefases loopt dit op tot 62%. Een herkenbaar patroon, omdat van innovaties in de eerdere fases de haalbaarheid minder goed is in te schatten en het management team hier minder track record heeft opgebouwd.

2.3. Provinciaal beleid: versterking van het ecosysteem

De Provincie kiest in het nieuwe economische programma *Flevoland: Ecosysteem voor Ondernemerschap* voor duurzame economische groei via brede ondersteuning van ondernemerschap en groei van het MKB in Flevoland. De talentvolle ondernemer met een groeiambitie en een sterk en houdbaar businessplan staat centraal. De Provincie draagt bij aan een ecosysteem voor ondernemerschap waarbinnen bedrijven met toekomst in Flevoland hun groeiambities kunnen waarmaken.

In het nieuwe economische programma dat op 21 september 2016 is vastgesteld kiest de Provincie voor het versterken van het Flevolandse MKB met een stabiele basis en potentie en ambitie om te groeien. Een deel van het instrumentarium, waaronder het TMI-POC Fonds is ook toegankelijk voor microbedrijven.

---

⁷ Rebel/Panteia (2015), *Financiering innovatief MKB in Flevoland*

Sinds de bankencrisis van 2008 is het moeilijker geworden voor ondernemers om een lening of krediet te krijgen. Banken lenen minder uit, rekenen hogere rentes en eisen meer tegenwaarde of garantstelling. Daarom zijn bedrijven genoodzaakt investeringen uit- of af te stellen en op zoek te gaan naar alternatieve financiering.

Provinciale bijdrage werkt

Innoveren zorgt echt voor groei. Evaluaties tonen aan dat de 'steun in de rug' van de Provincie voor het (innovatieve) MKB in Flevoland echt helpt. Voorbeelden zijn MKB Doorstart, Flevolandse Ondernemers Ondersteuning (FLOO), Technologische MKB Innovatie (TMI), MKB & Technofondsen, Innovatievouchers Compoworld en Fast Forward voor ondernemers met een groeiambitie. Uit het onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer blijkt dat de TMI-regeling gemiddeld vier nieuwe fte per project oplevert. De Provincie blijft daarom investeren in het innoverend vermogen van ons MKB.

Kapitaalmarkt faalt

De Provincie heeft binnen haar mogelijkheden een bijdrage geleverd aan het (innovatieve) MKB, maar de vraag naar kapitaal is vele malen groter dan het aanbod in Flevoland. Bovendien is het voor Flevolandse ondernemers moeilijker om aan innovatiefinanciering te komen dan in de rest van de Randstad. De slagingskans in Flevoland is 33%. In Zuid-Holland is die 42% en het gemiddelde in de Noordvleugel is 61%. Als eerste oorzaak wordt genoemd dat 30% tot 40% van de plannen niet goed genoeg is om investeerders te overtuigen. Tweede oorzaak is onvoldoende aansluiting op de private kapitaalmarkt.

Vergroten toegang tot kapitaal

Eigenlijk zou er voor een goed plan altijd geld moeten zijn, maar private financiering in Flevoland blijkt schaars. Er zijn niet genoeg publieke middelen om dat gat te dichten. Daarom is het zaak om investeerders in binnen- én buitenland te interesseren in de proposities van Flevolandse ondernemers. Deze investeerders maken nu nog geen deel uit van het ecosysteem voor Ondernemerschap in Flevoland.

We kiezen ervoor om in alle ontwikkelingsfasen van bedrijven of bedrijfsactiviteiten een rol te spelen (zie figuur 2.3.1). Deze rol varieert van het ondersteunen van ondernemerschap, het matchen van kennis, innovatiefinanciering en het organiseren van privaat durfkapitaal tot het matchen van private financiers.

Doelstelling is het vergroten van de toegang tot kapitaal (over alle fasen van het innovatieproces) van 33% naar 40% in 2020⁸.

In de *planfase* staat de ondernemer voor de uitdaging om de technische en economische haalbaarheid van zijn plan aan te tonen. In deze fase stimuleert de Provincie het ondernemerschap en opent de deur naar expertise en kennis voor het Flevolandse MKB via vouchers en incubatorprogramma's.

De *startfase*⁹ vraagt van de ondernemer en zijn bedrijf volledige inzet van middelen en mogelijkheden. In deze fase stimuleert de Provincie het ondernemerschap en koppelt minder ervaren ondernemers aan ervaren ondernemers via vouchers en investment-ready programma's.

---

⁸ Zie ook verdere toelichting op toegang tot kapitaal in paragraaf 2.4

⁹ Hier valt de *proof-of-concept* fase onder.

Ook brengt de Provincie private investeerders in kaart (profiel, motivatie en ervaring) die de financiering van groeiambities in de volgende fase kunnen helpen voorbereiden. De Provincie financiert innovatie uit het TMI-POC Fonds.

Een bedrijf uitbreiden vraagt om grote voorinvesteringen in zaken als grond, gebouwen, machines en grondstoffen. Hierbij zijn doorgaans meerdere financiers nodig. In de *groeifase* maakt de Provincie private financiers attent op groeiplannen van Flevolandse ondernemers en treedt op als onafhankelijke matchmaker tussen MKB en de verschillende private financiers. Ook ondersteunt de Provincie ondernemers bij het vertalen van hun groeiambitie in een goede strategie en het managen van de opschaling, met vouchers en acceleratorprogramma's.

De Provincie investeert deze coalitieperiode EUR 2 mln. extra in de ondersteuning van ondernemers via vouchers en relevante begeleidingsprogramma's.

Figuur 2.3.1 De Provincie Flevoland kiest er voor om in alle fasen een rol te spelen

Bron: Economisch programma: 'Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap', Provincie Flevoland.

2.4. Behoeftte naar specifieke fase innovatieproces

Voor het goed kunnen identificeren van innovaties is het gebruikelijk het proces van innovatie in zogenaamde 'Technology Readiness Levels' (TRL) op te delen. Wij zullen in dit projectplan deze vaak gebruikte termen overnemen. Het eerste deel 'idee/planfase' komt daarmee overeen met TRL 1-3, de 'startfase' met 4-9 en de 'groeifase' met TRL>9. Deze meer specifiek uitgewerkte fasen zijn als volgt te definiëren¹⁰:

Figuur 2.4.1 Definities Technology Readiness Levels (TRL-fases)

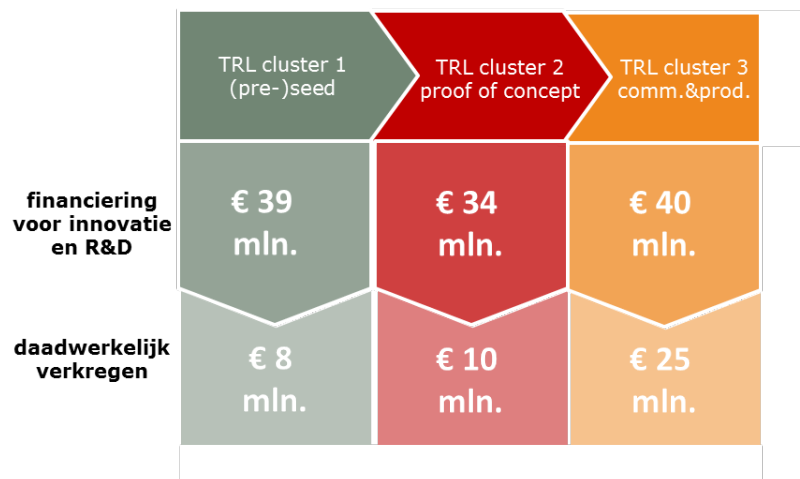
Specificatie TRL (EU)
<p>TRL 1 Basic principles observed and reported: Transition from scientific research to applied research. Essential characteristics and behaviors of systems and architectures. Descriptive tools and mathematical formulations or algorithms.</p>
<p>TRL 2 Technology concept and/or application formulated: Applied research. Theory and scientific principles are focused on specific application area to define the concept. Characteristics of the application are described. Analytical tools are developed for simulation or analysis of the application.</p>
<p>TRL 3 Analytical and experimental critical function and/or characteristic proof-of-concept: Proof of concept validation. Active Research and Development (R&D) is initiated with analytical and laboratory studies. Demonstration of technical feasibility using breadboard or brassboard implementations that are exercised with representative data.</p>
<p>TRL 4 Component/subsystem validation in laboratory environment: Standalone prototyping implementation and test. Integration of technology elements. Experiments with full-scale problems or data sets.</p>
<p>TRL 5 System/subsystem/component validation in relevant environment: Thorough testing of prototyping in representative environment. Basic technology elements integrated with reasonably realistic supporting elements. Prototyping implementations conform to target environment and interfaces.</p>
<p>TRL 6 System/subsystem model or prototyping demonstration in a relevant end-to-end environment (ground or space): Prototyping implementations on full-scale realistic problems. Partially integrated with existing systems. Limited documentation available. Engineering feasibility fully demonstrated in actual system application.</p>
<p>TRL 7 System prototyping demonstration in an operational environment (ground or space): System prototyping demonstration in operational environment. System is at or near scale of the operational system, with most functions available for demonstration and test. Well integrated with collateral and ancillary systems. Limited documentation available.</p>
<p>TRL 8 Actual system completed and "mission qualified" through test and demonstration in an operational environment (ground or scale): End of system development. Fully integrated with operational hardware and software systems. Most user documentation, training documentation, and maintenance documentation completed. All functionality tested in simulated and operational scenarios. Verification and Validation (V&V) completed.</p>
<p>TRL 9 Actual system "mission proven" through successful mission operations (ground or space): Fully integrated with operational hardware/software systems. Actual system has been thoroughly demonstrated and tested in its operational environment. All documentation completed. Successful operational experience. Sustaining engineering support in place.</p>

Bron: NASA, via Wikipedia

¹⁰ Bron: Europese Commissie

Uit het onderzoek naar de financieringsbehoefte van het innovatief MKB in Flevoland bleek de volgende verdeling naar fases in het innovatieproces:

Figuur 2.4.2 Verdeling financieringsbehoefte naar fase (geclusterd in TRL-clusters*)

*TRL-cluster 1 betreft fases 1 t/m 3, TRL cluster 2 betreft fases 4 t/m 6 en TRL cluster 3 betreft fases 7 t/m 9

De slagingskans voor het aantrekken van kapitaal voor de *proof-of-concept* bedraagt ruim 29% (EUR 10 mln. op ERU 34 mln.) waar deze voor de Noordvleugel als geheel 66% is. Voor *(pre-)seed* is deze verhouding 21% tot 49% en voor de *commercialisatie & productie*-fase 63% tot 85%. Het verschil in slagingskans tussen de Noordvleugel en Flevoland is voor de vroege fases (*pre-)seed* en *proof-of-concept* fors te noemen.

Het economisch programma van de Provincie stelt het ondersteunen van de groeiambitie van het MKB centraal. De brede wens in Flevoland ligt er om in de *proof-of-concept* fase impact te realiseren door een revolverende opzet waarbij qua voorwaarden van financiering wel recht wordt gedaan aan de risico's die betrekking hebben op deze fase van investeringen. Dit sluit ook beter aan bij de behoeften van de doelgroep.

3. Fondsofzet

3.1. Inleiding

Het TMI-POC Fonds speelt in op de investeringsbehoefte zoals geduid in voorgaand hoofdstuk. Om dat succesvol te doen, is het echter van belang dat het fonds duidelijk voor ogen heeft op welke behoefte het zich specifiek richt. Wat zijn de doelstellingen, wie is de doelgroep en wat zijn de randvoorwaarden om dit fonds succesvol te laten zijn? Op welke manier gaan we dat doen, met welke criteria, etc.. Tevens gaan we hierbij in op de toepassing van geleerde lessen van eerdere instrumenten danwel van instrumenten elders.

3.2. Probleem- & doelstelling: ontsluiten meer privaat kapitaal

In zijn algemeenheid is er voldoende privaat kapitaal voorhanden. Bepalend zijn echter de condities waaronder dit kapitaal beschikbaar is voor de innovatieve MKB ondernemer. Validatie en opschaling van maatschappelijk relevante innovaties brengen risico's met zich mee. Zeker voor MKB-ers die het moeten doen zonder de robuuste financiële huishouding van het grootbedrijf.

Deze condities (verwachte rendementen, zekerheidsstellingen) van de kant van private financiers sluiten niet aan op de werkelijkheid waarin MKB-ondernemers die willen innoveren en groeien, zich moeten ontwikkelen. Dat probleem doet zich met name voor in de financiering van vroege fase innovaties. De kennisinfrastructuur in West Nederland is hoogwaardig, er ligt instrumentarium voor bekostiging van hoogwaardig toegepast onderzoek en conceptontwikkeling. Subsidies passen beter bij hoog-risicovolle activiteiten in de idee/plan fase TRL 1 t/m 3. Hierna stukt het te vaak.

Gegeven de forse omvang van het financieringstekort van EUR 53 mln. per jaar voor R&D/innovatie bij het Flevolandse MKB, is de probleemstelling primair gericht op het ontsluiten van meer (durf)kapitaal.

3.3. Focus op *proof-of-concept* fase

Het TMI-POC Fonds kiest voor een focus op de *proof-of-concept* fase: TRL 4 t/m 7.

In de *proof-of-concept* fase is er niet alleen sprake van een beperkte toegang tot kapitaal (zoals aangetoond in paragraaf 2.4), maar liggen er ook duidelijke groeikansen voor initiatieven die deze fase succesvol doorkomen. Daarom is een financieringsinstrument met een revolverende opzet in de vorm van leningen hier passend. Tegelijkertijd kan op basis van de TMI subsidie evaluatie¹¹ worden gesteld dat vooral het gevestigde MKB in deze fase daadwerkelijk de bereidheid toont om zelf ook te investeren in innovatie¹². Daarbij zijn de innovatierisico's ten dele beperkter in vergelijking met de idee/plan fase cq. starters vanwege het bewezen ondernemerschap.

Met de keuze voor de *proof-of-concept* fase wordt nadrukkelijk ingezet op het overbruggen van het gat tussen TRL 1 t/m 3 (idee/plan) en TRL 8-9 (commercialisatie & productie) cq. de latere groeifase,

---

¹¹ Randstedelijke Rekenkamer (2015), *Speuren naar vernieuwing*. Onderzoek naar de doeltreffendheid van de TMI-regeling.

¹² Enkele voorbeelden van *proof-of-concept* investeringen die vanuit de TMI-subsidie zijn gefinancierd zijn genoemd in paragraaf 3.5.

weliswaar met de kanttekening dat innovatie zich in de praktijk niet altijd beweegt conform bovenstaande stappen. Soms worden er fasen overgeslagen, soms stappen teruggezet. Daarom wordt een fondsbeheerder aangesteld met kennis en ervaring bij de financiering van de *proof-of-concept*-fase die de werkelijkheid begrijpt waarbinnen de doelondernemer opereert.

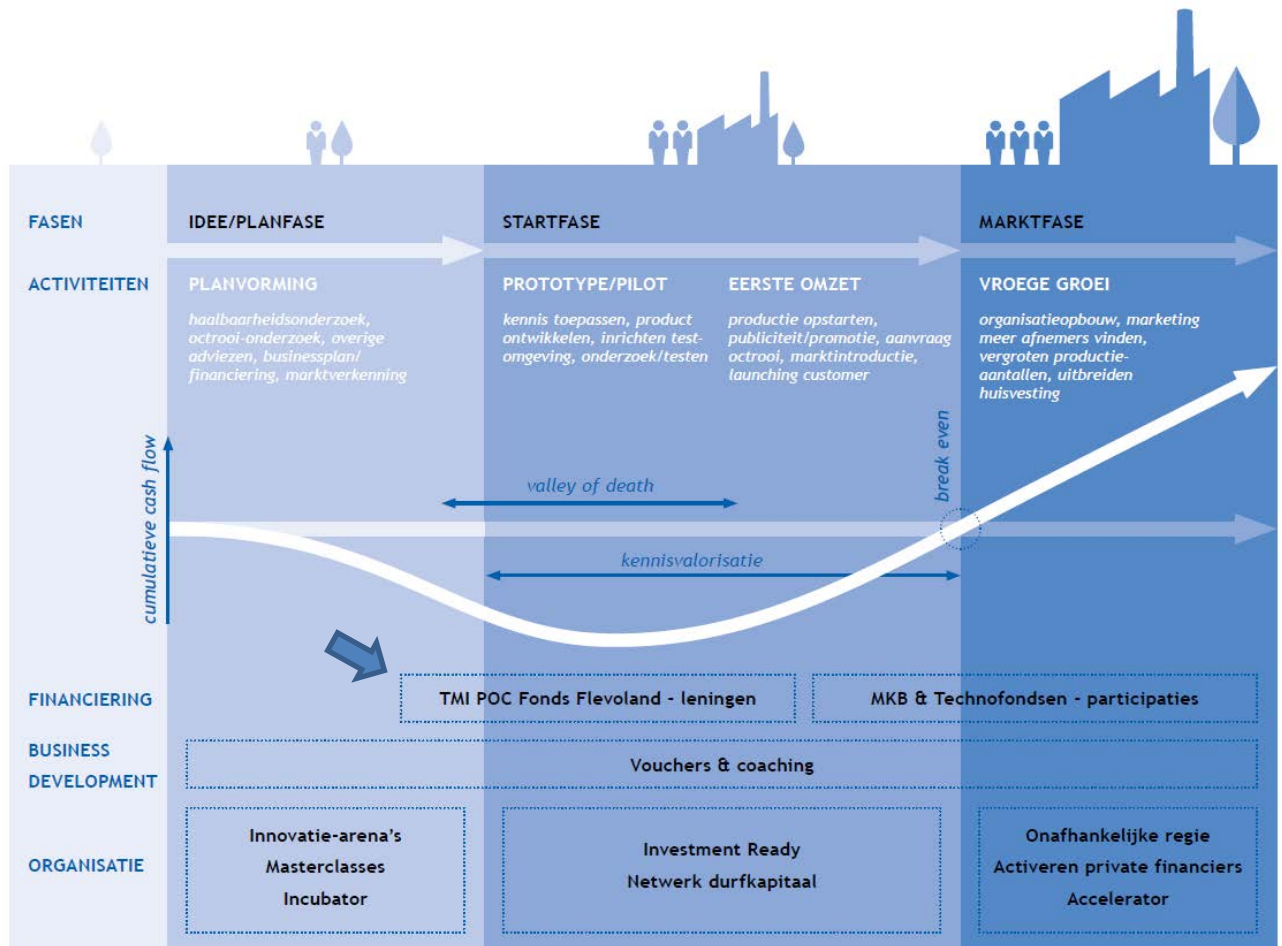
Op basis van een afgeronde *proof-of-concept* fase zijn risico's gereduceerd en kunnen private financiers makkelijker worden verleid ook in te stappen. In de navolgende TRL 8-9 en de groeifase wordt vervolgens verwacht dat een betere organisatie van kapitaal veel verschil kan maken, omdat sprake is van meer kapitaal aanbod. Hier zet de Provincie middels haar economisch programma ook op in.

In de gekozen opzet van het TMI-POC Fonds wordt zowel ingezet op de vroege als late *proof-of-concept* fase. Dit om de doorstroom naar vervolgfiancieringsronden te optimaliseren. Van de fondsbeheerder wordt verwacht om de initiatiefnemer juist te begeleiden naar vervolgstappen, met gebruikmaking van verder instrumentarium, publieke en privaat, wat hiervoor beschikbaar is.

Op basis van een afgeronde *proof-of-concept* fase is de financieringskans hoger, en staan er bovendien regionale spelers (zoals de MKB & Technofondsen) klaar

Het TMI-POC Fonds kan daarmee als volgt worden gepositioneerd in het systeem van financiering en support voor het MKB in Flevoland:

Figuur 3.3.1 Overzicht financieringsinstrumenten Flevoland, naar fase en type activiteiten

Voor de *proof-of-concept* fase zelf wordt het tot slot een reëel doel geacht dat ondernemers zelf 25-50% van de benodigde middelen in het project inleggen, zodat het afbreukrisico niet eenzijdig is belegd bij de fondsbeheerder en de publieke middelen. Ervaring leert dat dit op een realistische manier moet worden ingevuld, met ruimte voor de fondsbeheerder om te kijken naar aard en omvang van het project.

3.4. Lessen uit het verleden doortrekken naar de toekomst

Het succes van het TMI-POC Fonds zal mede afhangen van de mate waarin we lessen uit het verleden kunnen toepassen bij de vormgeving nu en de ontwikkeling van een portefeuille richting de toekomst. Een uitgebreid overzicht van lessen is terug te vinden in de ex-ante analyse Noordvleugel, zie bijlage G. De algemene lessen zijn doorlopend toegepast in de opzet van het fonds, doorlopend hebben we hieraan gerefereerd in de tekst. In deze paragraaf gaan we nog expliciet in op de ervaring zoals deze opgedaan is in Flevoland met gerelateerd financieringsinstrumentarium.

Flevoland heeft ervaring met het uitvoeren van financieringsinstrumenten voor het MKB. Al jarenlang lopen de MKB & Technofondsen, die zich primair richten op participaties in combinatie met leningen

in 'later stage'-innovaties en kansrijke bedrijven uit de regio. Er is voor de hieraan voorafgaande innovatiefases in de regio zelf langjarig gewerkt met de provinciale TMI-subsidie-regeling¹³. Op beperkte basis (EUR 0,5 mln.) is recentelijk geëxperimenteerd met een (nu uitgeputte) TMI-leningenfonds voor de late proof-of-concept fase.

Het moment is aangebroken om de eerste proeve van het TMI-instrumentarium uit te breiden naar een volwaardig –revoluerend- TMI-POC Fonds. Bij de inrichting van dit fonds is actief gekeken welke lessen getrokken konden worden uit de recente ervaringen.

In de praktijk van het voorafgaande TMI-leningenfonds is volgens de evaluatie¹⁴ gebleken dat het vrij lastig is om goede ondernemingen / ondernemers met dito businessplannen te vinden die aan de gestelde criteria van het fonds kunnen voldoen. Om aan deze les van de voorloper te beantwoorden dient zijlins –met provinciale middelen- het voucherprogramma. Dit programma behelst een vergoedingsregeling voor ondernemers om middels samenwerking met andere bedrijven, kennisinstituten en professionele partijen in de zakelijke dienstverlening de kwaliteit van business plannen te vergroten door in te zoomen op de haalbaarheid, investeringsbereidheid en beoogde versnelling van groeiambities. De voucher stimuleert de samenwerking en investering in een hogere kwaliteit van businessplannen en vaardigheden. Dit verhoogt zowel de kans op een match met het nieuw op te zetten TMI-POC Fonds als op het aantrekken van aanvullende private investeringen. Het opzetten van deze regelingen is daarmee belangrijk voor het welslagen van het beoogde TMI-POC Fonds.

In de evaluatie van het TMI-leningenfonds wordt voorts aanbevolen om bij een vervolg een bredere scope mee te geven dan de drie gehanteerde thema's: duurzame voedselproductie, gezond leven en schaarste van energie en grondstoffen. Dit omdat het aantal ondernemers dat aan deze aanvullende eis kon voldoen, te beperkt is. Daarom is de eerder gehanteerde thematische beperking weggelaten. Een eveneens belangrijk advies uit de evaluatie is om eerder in het ontwikkelingstraject –al op TRL 4 in te stappen. Deze is ook opgevolgd met een focus op TRL 4 t/m TRL 7 in de nieuwe opzet.

3.5. Doelgroep en potentieel

Karakteristieken doelgroep

Conform het economisch programma van de Provincie ligt de nadruk op MKB-bedrijven met een stabiele basis en potentie en ambitie om te groeien. Microbedrijven zijn niet uitgesloten; waar keuzen moeten worden gemaakt richt het fonds zich echter op het segment waar de doelonderneming enige stevigheid (financieel, track record, management) heeft en een volgende stap kan maken in de groei.

De doelgroep van het TMI-POC Fonds betreft investeringen die worden gedaan in de zogeheten RIS-3-sectoren en crossovers: Dit betreft Agri & Food, Chemie & Biobased, Creative Industrie, Energie, Hightech systemen & materialen, ICT, Life Science & Health, Logistiek, Tuinbouw- en Uitgangsmaterialen, Water & Maritiem. De voorwaarden vanuit het operationeel programma 'Kansen voor West II' scherpen dit aan door de focus te richten op investeringen in de RIS-3-sectoren die het karakter van een cross-over hebben.

---

¹³ Resultaten opgenomen in de TMI-evaluatie van de Provincie Flevoland, 2015. Hiermee zijn met 11,6 mln. subsidie via 113 projecten in totaal 94 bedrijven ondersteund, wat heeft geleid tot een totaal geïnvesteerd bedrag in R&D van EUR 52,5 mln. oftewel een multiplier van 4,5. Meer dan een kwart van de ondersteunde bedrijven was ook geheel nieuw.

¹⁴ De Aanjager B.V. (2016), *Eindrapportage TMI Fonds Flevoland*

De sector Handel is in Flevoland van groot belang en ook sterk innovatief (vooral groothandel)¹⁵. Bedrijven met herkomst uit die sector (op basis van SBI-code) doen vaak relevante innovatie-investeringen die qua type activiteit in de RIS-3-sectoren vallen. Heel actueel in Flevoland zijn de voorbeelden van gespecialiseerde onderzoek- en adviesbureaus en software ontwikkelaars die met zelf ontwikkelde slimme Information Technology (IT-) oplossingen, inspelen op de veranderingen in de detailhandel. Met de inzet van deze moderne technologie beschikt de detailhandel over meer kanalen om de consument te bereiken en om meer omzet te realiseren. Tevens dragen innovaties in ketenoptimalisatie bij aan het oplossen van de vele en dure retourzendingen van webwinkels. Kortom innovatieve crossovers van detailhandel en IT leiden tot clustering van nieuwe bedrijvigheid en ondersteunen de mogelijkheden van ondernemerschap en groei in Flevoland.

Selectie van projecten is gericht op innovaties die inspelen op relevante maatschappelijk thematiek die opschaalbaar zijn en zodoende van betekenis zijn voor duurzame en stabiele economische groei. Investeringen die de hoogwaardige kennis –zoals die beschikbaar is in onder meer de Randstad– niet op de plank laten liggen, maar omzetten in vernieuwende producten en toepassingen die zorgen voor financiële groei en werk in de regio. Dergelijke RIS-3 innovaties waarbij doel/aard van de werkelijke investeringen voorop staan, komen in aanmerking voor financiering vanuit het TMI-POC Fonds. Ter illustratie is hieronder een overzicht opgenomen met enkele voorbeelden van *proof-of-concept* investeringen die eerder zijn gefinancierd met een TMI-subsidie.

Tabel 3.5.1 Overzicht voorbeelden gehonoreerde aanvragen *proof-of-concept* fase TMI-subsidie

Aanvrager	Activiteiten	Sector	Omvang	TRL-fase
Roboticabedrijf	Ontwikkeling 3D-Vision op robots	Industrie	€ 1.060.075	TRL 4-7
Video Analytics technologiebedrijf	Ontwikkeling van softwareapplicaties voor digitale beveiligingscamera's	ICT	€ 500.425	TRL 6-7
Ontwikkel- en maakbedrijf van filtratieoplossingen	Ontwikkeling van nieuwe multibore membranen voor waterzuivering	Industrie	€ 640.730	TRL 7
Producent kant-en-klare maaltijden	ICT-oplossing voor monitoring en borging maaltijd consumptie in zorg- en verpleeghuizen	Industrie	€ 256.883	TRL 6-7
Producent van koelsystemen aan agrarische sector	Ontwikkeling van een geïntegreerd bewaarsysteem voor verschillende landbouwproducten	Industrie	€ 667.716	TRL 5-7
Metaalconstructiebedrijf	Ontwikkeling van cladding procedé (metaalfusie) onder water	Industrie	€ 1.226.831	TRL 5-7
Fabrikant bebakening apparatuur voor wegen	Ontwikkeling en testing van een innovatief botskussen	Industrie	€ 564.530	TRL 6-7
Microalgen biotechbedrijf	Ontwikkeling kweekstelsel voor algen op nanotechnologie	Agri	€ 668.530	TRL 4-7
Softwarebedrijf	Ontwikkeling braintraining programma met neurofeedback real-time loop	ICT	€ 600.000	TRL 5-7
Ontwikkelbedrijf in de chemie	Ontwikkeling van nieuwe generatie stofbindings/stofadsorptiemiddelen	Industrie	€ 664.053	TRL 4-7

¹⁵ Rebel/Panteia (2015), *Financiering innovatief MKB in Flevoland*

Deze indicatieve pijplijn heeft geen status maar is opgenomen ter illustratie van het soort projecten welke in ontwikkeling zijn. Uit de historische aanvragen blijkt een duidelijke behoefte aan een groter en breder opgezet financieel instrument voor het bestaande MKB. Dit wordt ook bevestigd door de geïnventariseerde behoefte aan innovatiefinanciering op dit moment. Een belangrijke les uit eerdere fondsen is dat de ontwikkeling van deze pijplijn cruciaal is voor een snelle opstart van het fonds. Daarnaast zal er nog steeds volop worden ingezet op het zaaien en het genereren van bekendheid rondom het fonds. De ervaring leert dat slechts een beperkt deel van de gesprekken die wordt aangegaan leidt tot financiering.

De fondsbeheerder zal zich zeer actief opstellen door intensieve marketing onder het bedrijfsleven en een pro actieve opvolging van leads die voortkomen uit innovatie-arena's, masterclasses en andere events die in de regio worden georganiseerd. Hieronder de projectideeën die thans in beeld zijn:

Tabel 3.5.2 Voorbeelden van projectideeën in beeld voor mogelijke financiering TMI-POC Fonds

Aanvrager	Activiteiten	Sector	Omvang	TRL-fase
Microalgen biotechbedrijf	Innovatief watermanagement micro-algen kweek	Agri	€ 150.000	TRL4-6
Verwerker van uien	Tracking & tracing in combinatie met kwaliteitsmanagement	Agri	€ 300.000	TRL4-6
Landbouwbedrijf	Hete luchtbehandeling tegen schimmelziekten	Agri	€ 225.000	TRL4-6
Producent van kunststof verpakkingen	Ontwikkeling extrusiemachine, die gerecyclede plastics kan verwerken	Industrie	€ 775.000	TRL 3-4
Ingenieursbureau	Brandstofverbruik vermindering door vermijden van aangroei op de romp	Maritiem	€ 130.000	TRL 4
Ingenieursbureau	Brandstofbesparing berekeningen geïntegreerd binnen een beladingscomputer	Maritiem	€ 175.000	TRL 3-4
Recyclingfabriek	Verwerken van oude matrassen tot nieuwe producten	Industrie	€ 1.000.000	TRL 6-7
Producent van verwerkingsinstallaties van aardappelen	Flexibel geautomatiseerde opslag bol- & knolgewassen	T&U	€ 150.000	TRL 3-4

3.6. Instrumentarium & voorwaarden

In de *proof-of-concept* fase wordt met de innovatie nog geen cashflow gegenereerd. Rente en aflossing kan hier nog niet opgebracht worden op projectniveau. Tegelijkertijd is kapitaalverstrekking middels aandelenkapitaal vaak te omslachtig gezien de relatief beperkte omvang van de bedragen in relatie tot de complexiteit van waardering. Dit maakt een flexibele financieringsvorm noodzakelijk die wel resultaatafhankelijk is, maar niet in aandelen participeert. Deze risicodragende financieringen worden (vanwege hun positie 'tussen' eigen vermogen en leningen in op de balans) ook wel 'mezzanine' financieringen genoemd.

Met zeer hoge rentevergoedingen is de ondernemer niet geholpen. Daarom zal de lening sterk afhankelijk worden gemaakt van het succes van de innovatie. De preferente positie ten opzichte van de verschaffers van het eigen vermogen zal in de praktijk bereikt worden door bijvoorbeeld zekerheden (intellectueel eigendom) te verlangen in combinatie met mijlpaal financiering. Het fonds

richt zich op een zeer brede doelgroep, projecten zullen naar aard en omvang zeer uiteenlopen. De fondsbeheerder zal hier ruimte krijgen om maatwerk te leveren.

In het concept investeringsreglement (zie bijlage E) worden de kaders van het instrumentarium nader uiteen gezet. Deze kaders worden vastgesteld in overeenstemming met de fondsbeheerders. Met de toepassing van het investeringsreglement wordt het volgende bewerkstelligd:

- Verzekering dat aantoonbare nieuwe bedrijvigheid wordt gegenereerd waar nu marktfalen is in aan RIS 3 verbonden sectoren conform de uitleg die Kansen voor West hieraan geeft. Een geborgde match met de RIS-3 doelstellingen van OP Kansen voor West II.
- De financiering is conform eisen wetgeving (subsidieverlening, staatssteun, aanbesteding).
- De doelgroep kent een focus (RIS3, gevestigd MKB) maar biedt tegelijkertijd ruimte voor de fondsbeheerder om in goed overleg met Kansen voor West mee te bewegen met marktontwikkelingen.
- Er is ruimte in het aanbod van financieel instrumentarium: lening, garantie, participatie of mix al naar gelang wat past op de aard van het project.
- Een lage ondergrens (50.000 euro), de fondsbeheerder zal ook aandacht moeten kunnen geven aan kleine tickets, maar ook de ruimte om tot 500.000 euro deel te nemen.
- Een totale vereiste private cofinanciering op project niveau van 25-50% (vastgeklikt op gemiddeld 35%) met ruimte voor de fondsbeheerder om dit per project in te vullen, ook wat betreft de aard van de inleg.
- Een heldere procedure met duidelijke eisen richting doelondernemingen (kader voor businessplannen ingevoegd).
- Checks & balances via een investeringscomité wat op basis van deskundigheid ter zake POC initiatieven zal worden samengesteld.
- Een aandeelhouder die op afstand zit maar wel op gerichte onderdelen kan bijsturen, zonder zelf te gaan over individuele financieringen.

Het investeringsreglement biedt een duidelijk kader maar ook ruimte aan de fondsbeheerder om in te spelen op de economische dynamiek. Daarbij is gekeken naar de aan- en opmerkingen in het OP Kansen voor West II alsmede de Deskundigencommissie. Ten slotte zijn de lessen die zijn getrokken uit eerdere publieke fondsen uitdrukkelijk meegenomen. Anders dan normale aanvragen waarbij het project zelf centraal staat vormt hier het investeringsreglement, als selectiemechanisme voor tientallen projecten het hart van de kwaliteit van de aanvraag. Daarom is deze reeds in dit stadium in de bijlage en volledig gespecificeerd bijgevoegd.

3.7. Impact en indicatoren

Met een gemiddelde financieringsbijdragen van EUR 200.000 zullen met een fonds orde grootte zoals uiteengezet in dit projectplan en een revolverende opzet om en nabij de 80 MKB-bedrijven kunnen worden ondersteund bij het doen van investeringen in de RIS-3 sectoren. Hiermee wordt een veelvoud van investeringen teweeg gebracht. Niet alleen binnen de projecten zelf (cofinanciering, eigen inzet ondernemer) maar ook omdat wordt toegewerkt naar vervolfinancieringen na TRL 7.

Het op de *proof-of-concept* fase gefocuste TMI-POC Fonds heeft met EUR 15 mln. (zie voorstel in navolgend hoofdstuk) ook de omvang om een verschil te maken in deze fase. De ex-ante assessment

deel I¹⁶ heeft het absorptievermogen en behoefte aan financiële instrumenten voor Flevoland aangetoond. Hieruit blijkt dat er een tekort is van EUR 24 mln. per jaar in de *proof-of-concept* fase. Op basis van de gemiddeld EUR 2,4 mln. aan jaarlijkse verstrekte financieringen door het TMI-POC Fonds in combinatie met de leverage zoals eerder berekend leidt dit tot een economische impact van EUR 2,4 mln. per jaar. Als er rekening wordt gehouden met de schoning voor de kwaliteit van de business cases (40% conform het ex-ante kapitaalmarktonderzoek Deel I) dan volgt een impact van 17% ten opzichte van het aangetroffen financieringstekort van EUR 24 mln. Deze 17% staat in een goede verhouding tot de 18% welke wordt aangetroffen op Noordvleugel niveau¹⁷. Het niet aanwezig zijn van EFRO middelen betekent dat een vergelijkbare doelstelling als op Noordvleugel niveau geformuleerd, niet haalbaar is.

3.8. Aansluiting op doelstellingen Operationeel Programma Kansen voor West II 2014-2020

Het TMI-POC Fonds zet in op alle zogenoemde RIS-3-sectoren en crossovers: Agri & Food, Chemie & Biobased, Creative Industrie, Energie, Hightech systemen & materialen, ICT, Life Science & Health, Logistiek, Tuinbouw- en Uitgangsmaterialen, Water & Maritiem. Dit zijn ook de sectoren die het OP Kansen voor West II 2014-2020 als uitgangspunt hanteert.

Met de oprichting van het TMI-POC Fonds wordt hiertoe vervolgens 1-op-1 aangesloten op de investeringsprioriteiten van het EFRO Operationeel Programma Kansen voor West II, specifiek:

- Investeringsprioriteit 1: bevorderen bedrijfsinvesteringen in innovatie; in het bijzonder
- Specifieke doelstelling 2: MKB investeringsvermogen, verbeterde toegang tot een verhoogd aanbod van financiering voor innovatie in het MKB in de RIS3 sectoren.

Hierbinnen worden middels het TMI-POC Fonds de volgende actielijnen ingevuld:

- Financiering voor innovatieve technologische ontwikkelingen (inclusief onderzoek- en ontwikkelingsactiviteiten voor inzet van nieuwe technologieën, vergroting van know-how, productvernieuwing en verbetering van organisatorische ontwikkelingen/ procesverbetering);
- Proof-of-concept financiering (inclusief verbetering van de toegang tot kapitaal, voor omzetting van ideeën in concrete producten of diensten –werkende prototypen-, haalbaarheidsstudies, ondersteuning van business case ontwikkeling).

Het TMI-POC Fonds richt zich hier expliciet op, zoals in dit projectplan uitvoerig toegelicht.

Ook de actielijn 'Toeleiding naar kapitaal (inclusief verbeteren van investment readiness, het ontwikkelen van valide business modellen en het uitwerken van een marketingstrategie, financiële prognoses en financierbare proposities)' wordt ondersteund. Deze actielijn richt zich er op "de business van een onderneming op een dusdanig hoog plan te brengen dat dit zijn kansen op financiering vergroot"¹⁸. Hier wordt via de uitvoering van het TMI-POC Fonds door het fondsmanagement ook op ingezet. Voorts wordt de actielijn 'Innovatiefinanciering (inclusief middelen voor verdere commercialisatie van de productie en verkoop, uitgaande van nieuwe product-

¹⁶ Zie ook Rebel/Panteia (2015), *Financiering innovatief MKB in Flevoland*

¹⁷ Rebel/Panteia (2015), *Bedrijven die het vermogen hebben door te groeien. Financiering innovatief MKB in de RIS-3-sectoren in de Noordvleugel*. Ex-ante evaluatie ten behoeve van de inzet van EFRO-middelen uit het OP Kansen voor West II periode 2014-2020. Toegevoegde waarde financieel instrumentarium, pagina 13.

¹⁸ Operationeel Programma Kansen voor West 2014-2020

marktcombinaties)' -meer indirect- ook ondersteund, aangezien de proof-of-concept-fase hieraan vooraf gaat en dus een grotere basis en toeleiding hiertoe verzorgt.

De uitdaging zoals geformuleerd in het OP ligt vooral op het creëren van voldoende massa (aantrekken en clusteren van kapitaal uit andere bronnen, gezien de beschikbare omvang van de EFRO-middelen). Hierop wordt met dit voorstel ingespeeld, conform de bevindingen van de ex-ante analyse Noordvleugel.

Doel van het TMI-POC Fonds is een nadrukkelijke bijdrage te leveren aan het aanpakken van de uitdaging in West-Nederland de groei te versterken in de kennisgebieden en sectoren waarin de bedrijven in de regio kunnen uitblinken, inclusief het vergroten van het aandeel private research & development in de totale research & development investeringen, het versnellen van de verduurzaming van de economie als het verbeteren van de kennisvalorisatie. De aandacht op cross-overs is hierbij eveneens geborgd.

Per saldo draagt het TMI-POC Fonds bij aan het bereiken van de overall resultaatsindicatoren van het OP Kansen voor West II 2014-2020, zijnde: het vergroten van het aantal innovatieve producten en diensten in de totale omzet bij bedrijven (1.1.1), en een verbeterde toegang tot een verhoogd aanbod van financiering voor innovatie in het MKB in de RIS-3-sectoren (1.1.2).

Door de totstandkoming van een fondsofzet is het succes en falen hierbij niet afhankelijk van een enkel project maar worden risico's verspreid over meerdere initiatiefnemers. Tegelijk worden kleine succesvolle ondernemers, die in de praktijk vaker lastig de weg blijken te vinden naar Europees geld (transactiekosten, inzicht in specifieke regels)¹⁹, de mogelijkheid geboden om hier aan de hand van een overtuigende business case wel gebruik van te maken.

3.9. Relatie met overig financieel instrumentarium

De al geruime tijd bestaande MKB & Technofondsen Flevoland zijn een belangrijke speler geworden op de Flevolandse kapitaalmarkt voor innovatief MKB met een groeiambitie. Men richt zich op participaties in combinatie met leningen voor 'later stage' innovaties en kansrijke bedrijven. Het TMI-POC Fonds is complementair aan de gerenommeerde MKB & Technofondsen omdat het TMI-POC Fonds zich richt op het verstrekken van financiering voor eerdere innovatiefases. Bedrijven die de proof of concept fase succesvol doorkomen kunnen voor vervolfinanciering aankloppen bij het Technofonds. Vanuit het Technofonds kan nadat proof of concept is vastgesteld (van TRL 6-7), kapitaal worden verstrekt. Ondersteuning via het MKB fonds is mogelijk na een succesvol Technofonds traject. Het MKB fonds verstrekt groei- en overname financiering. Het toekomstperspectief van de MKB & Technofondsen ziet er goed uit - de fondsen zijn meer dan revolverend. Aangezien beide fondsen open-eind fondsen zijn, zullen de fondsen in principe tot in lengte van jaren financiering blijven verstrekken.

Het Technofonds bedient een verscheidenheid aan sectoren, onder meer ICT, life sciences en medische en biotechnologie. Over het totaal van het bestaan van de MKB & Technofondsen (sinds 1996 respectievelijk 2000) is in totaal aan 92 van de 733 aanvragers (ca. 12,5 %, ca. 1 op 8-9) een financiering verstrekt (of participatie genomen), van in totaal bijna EUR 19,5 mln.²⁰. Dit heeft geleid

¹⁹ Zie de ex-ante analyse Noordvleugel

²⁰ Historisch overzicht MKB Fonds Flevoland (1996 t/m 2013) en Technofonds Flevoland (2000-2013). Beide fondsen zijn samengebracht onder de noemer MKB & Technofondsen.

tot een totaal van EUR 42 mln. aan investeringen, wat een multiplier van ca. 2,2 betekent. Er is daarmee ca. 890 fte aan werkgelegenheid gecreëerd. De MKB & Technofondsen kent overall een mate van revolverendheid van ca. 121%.

De eerste 10 jaar heeft het Technofonds nog jaarlijks gemiddeld verlies geleden. Inmiddels is het vermogen fors gegroeid. De aandeelhoudende vennoten in de MKB & Technofondsen zien echter af van rente- en dividenduitkeringen en willen ook geen aanspraak maken op een deel van de winst uit de aandelenverkoop van bedrijven. Dit doen ze om het beschikbare kapitaal voor herinvesteringen zo groot mogelijk te houden. Het fondsmanagement draait volledig op inkomsten uit rente- en dividenduitkeringen.

Bij de opzet van de business cases worden bedrijven geadviseerd. Bij risico op problemen in het bedrijf kan een beroep worden gedaan op het zakelijk netwerk van de MKB & Technofondsen Flevoland. Hierop kan bij de uitvoering van het TMI-POC Fonds ook een beroep worden gedaan, als belangrijke borging voor risico's.

Per jaar wordt als gezegd met ongeveer 12,5% van de aanvragers zaken gedaan. Ca. 87,5 % valt daarmee af; er is daarmee sprake van een scherpe selectie. Dit gaat ook gelden ook voor het TMI-POC Fonds. De kwaliteit geeft de doorslag, niet de beschikbaarheid van middelen. Parallel wordt er zoals reeds betoogd via de separate provinciale voucherregeling ingezet op het faciliteren van de aanvrager.

Belangrijke succesfactoren in de uitvoering van de MKB & Technofondsen zijn onder andere de intensieve marketing onder het regionale bedrijfsleven, een goede inschatting van de kwaliteit van het businessplan, het aanwezige netwerk met expertise ter ondersteuning en het werken met co-investeringen door private partijen, inclusief een netwerk van relevante investeerders. De bestaande fondsen en het TMI-POC fonds sluiten goed op elkaar aan. De MKB & Technofondsen kunnen zelfs eventueel de vervolginvesteringen (na exit uit het TMI-POC Fonds) doen, waardoor alle TRL fasen met (afnemende) hulp van publieke fondsen kan worden doorlopen.

De lessen die wij hebben onttrokken aan de bredere (inter-) nationale praktijk zijn op hun merites bezien in de ex-ante analyse van dit TMI-POC Fonds en opgenomen in bijlage D.

3.10. Monitoring, rapportages en bijsturing

Voortgangsrapportages worden per kwartaal opgesteld. Met name in de aanvangsperiode zal kort cyclisch gekeken worden naar het aantal aanvragen en de kwaliteit daarvan, teneinde de (marketing)communicatie te kunnen bijsturen. Vanuit soortgelijke *proof-of-concept* initiatieven in Brabant ('Made in Brabant') en Noordelijk Nederland (FlinC) zijn benchmark aantallen verkregen. Waar mogelijk worden de commitments van de partners "smart" gemaakt, zodat partijen elkaar wederzijds kunnen aanspreken, en de communicatie bijstelling ook dicht bij het MKB kan worden bijgesteld.

Kennis van de voortgangsrapportages worden geborgd middels de agendering voor het directieoverleg en bespreking in de RvC.

4. Governance

4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de governance in elkaar zit, daarbij ingaand op de sturing en opdrachtverlening, het fondsmanagement, de beoogde investering daarvan (en de bijbehorende beheervergoeding), het investeringsproces, de toetsing op duurzaamheid daarbij, de risico-beheersing, het omgaan met problematische leningen/defaultts en bijvoorbeeld het plannen rondom een exit-strategie (inclusief hoe om te gaan met revolverende gelden).

4.2. Sturing en opdrachtverlening

De Provincie Flevoland wordt eigenaar van het fonds maar staat op afstand bij het daadwerkelijk investeringsproces. Deze afstand is cruciaal, de Provincie is met gemeenten bevoegd gezag, subsidieverschaffer en strategische beleidsontwikkelaar voor veel partijen. De Provincie heeft daarbij niet de competentie/menskracht om business cases te analyseren en te komen tot weloverwogen financieringsbeslissingen. Het fondsbeheer wordt op afstand via een speciaal daartoe opgezette BV.

Deze nieuwe entiteit wordt gerechtvaardigd door het feit dat het op te richten fonds op deze schaal een noviteit is voor Flevoland die naar aard en omvang en beheeropgave een aparte structuur rechtvaardigt. Overigens (zie hierna) zal bij de invulling zeker gebruik worden gemaakt van bestaande structuren en kennis die reeds voorhanden is in Flevoland. Daarbij zal, als gezegd worden gekozen voor statuten die aansluiting met andere soortgelijke fondsen mogelijk maakt. Flevoland blijft de roep om samenwerking, zoals deze ook vanuit KvW te horen is, ondersteunen. Tegelijkertijd kan er niet worden afgewacht.

Hieronder de kaders voor de statutaire indeling welke in samenwerking met de voorziene fondsbeheerder finaal zullen worden gemaakt

Tabel 4.2.1 Besloten Vennootschap fondsbeheer

Aspect (overeenkomstig artikelen statuten)	Toelichting op statutaire inrichting
Oprichter (overwegingen)	De Provincie Flevoland
Begrippen (artikel 1)	Standaard. OMFL als statutair bestuurder van de vennootschap
Naam	Fondsbeheer BV (werknaam)
Doelstelling	Fondsbeheer MKB innovatiefonds en al hetgeen hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk zal zijn.
Kapitaal	Kapitaal is verdeel in aandelen, nominale waarde 1 euro (geen agio stortingen) Publiekrechtelijk rechtspersoon is kwalitatieve eis voor aandeelhouderschap
Aandelen	Op naam, geen aandeelbewijzen. Alleen Algemene Vergadering kan aandelen uitgeven
Certificaten	Certificaten zonder stemrecht mogelijk
Blokkeringsregeling	Standaard

Directie	Bestaat uit één of meer Directeuren, te benoemen door Algemene Vergadering op voordracht van OMFL. Een Directeur kan te allen tijde worden geschorst en ontslagen door de Algemene Vergadering
Bestuur	Aan directie, behoudens beperkingen statuten. Bij invulling taak richten Directeuren zich op de toepassing van het door de Algemene Vergadering geaccordeerde investeringsreglement
Raad van Commissarissen / Investerings Comité	RvC kan worden aangesteld. Benoeming aan de Algemene Vergadering. IC wordt ingesteld door de Algemene Vergadering, op voordracht van De Directie
Vertegenwoordiging	Directie
Goedkeuring besluiten	De Algemene Vergadering is bevoegd besluiten van de Directie aan haar goedkeuring te onderwerpen
Algemene Vergadering	Bijeenroeping op initiatief van Directie, iedere Directeur alsmede iedere aandeelhouder
Stemrecht	Standaard, volstrekke meerderheid van stemmen
Boekjaar, jaarrekening	Start per 1-1 2017. Uiterlijk 5 maanden na afloop kalenderjaar
Algemene Vergadering	Minimaal 2* per jaar. Vaststelling jaarrekening (achteraf), aanpassing investeringsreglement (tussentijds) en regulier jaarplan (vooraf)
Winst en verlies	Aan Algemene Vergadering
Statutenwijziging etc.	Aan Algemene vergadering
Ontbinding en vereffening	Aan Algemene vergadering
Slotverklaring	Standaard (1 oprichter). Geplaatst kapitaal bedraagt éénhonderd euro. OMFL is Directeur van de vennootschap
	Waarvan Akte

De concept statuten zijn bijgevoegd. Zolang de Provincie enig aandeelhouder is, is een bijkomende aandeelhoudersovereenkomst overbodig. Niet uitgesloten (maar thans niet voorzien) is dat andere publieke partijen (zoals gemeenten) in de toekomst instappen. De BV zal hoe dan ook in publieke handen blijven, het karakter van de BV wijzigt niet met intreding van andere publieke aandeelhouders.

Er is een investeringsreglement opgesteld wat de kaders aangeeft waarbinnen gefinancierd kan worden. Het investeringsreglement vormt in combinatie met opdrachtverlening (hieronder) het centrale sturingsinstrument van de Provincie.

Het investeringsproces zelf wordt ingevuld door experts van OMFL, waar nodig aangevuld met externe expertise. Voor de checks & balances wordt gebruik gemaakt van een Investeringscommissie. Waar de investeringsvoorstellen voorgelegd (zien navolgende paragraaf).

Met de OMFL wordt een opdrachtgever-nemer relatie aangegaan. Daarbij stelt de Provincie de volgende kwalitatieve eisen die de OMFL als fondsbeheerder dient samen te brengen in het fondsbeheer:

- Financieel-economische kennis omtrent MKB-trajecten in de *proof-of-concept* fase; het fonds kent een brede opzet, daarom moet er kunnen worden geschakeld met verschillende specialisten, bijvoorbeeld via specifieke inhuur, naast de vaste staf van de fondsbeheerder.
- Concrete en doorlopende ervaring met de bestaande MKB en Techfondsen bij ten minste de kern van het team zodat de juiste expertise en aansluiting op vervolgetrajecten geborgd is
- Een relevant netwerk bij kennisinstututen en private financiers; dwarsverbanden en relaties kunnen leggen, ook buiten de provincie, mede met het oog op opschaling, kennisdeling en private cofinanciering.
- Een pro-actieve houding richting initiatiefnemers, niet afwachten maar extern gericht, partijen vinden die kansrijk zijn als aanvrager; wel selectief maar tegelijkertijd uitnodigend richting MKB bedrijven, bekend staan als financier die meedenkt met de ondernemer.
- Samenwerking zoeken/ bekend zijn met de publieke doelstellingen van Provincie en betrokken gemeenten; aansluiten op de lokale/regionale bedrijfseconomische speerpunten.

OMFL krijgt het fondsbeheer toevertrouwd op basis van een operationeel projectplan van haar zijde dat door de Provincie als opdrachtgever wordt geaccordeerd. Er wordt een projectdirecteur aangesteld en de bemensing dient uitgeschreven te worden. Het team herbergt bovengenoemde competenties. De Provincie zal vervolgens in de rol als 100% aandeelhouder het recht hebben de voorgestelde projectdirecteur te ontslaan indien de resultaten onvoldoende zijn. Het operationeel plan zal opgaan in een regulier jaarplan (met doorkijk over langere horizon) wat jaarlijks bij Algemene Vergadering wordt voorgelegd. Zo kan de Provincie als eigenaar van het fonds sturen op planning vooraf en verantwoording achteraf, echter wel op gepaste afstand. Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het aangaan van financieringen, in wisselwerking met initiatiefnemers en voorzien van advies door het investeringscomité.

4.3. Inbesteding en beheervergoeding

Het fonds wordt ondergebracht in een separate BV zodat positionering, activiteiten en portefeuille ontwikkeling herkenbaar zijn. De opdracht wordt verstrekt aan OMFL en kwalificeert als inleningsovereenkomst die is vrijgesteld van de aanbestedingsplicht.

Tabel 4.3.1. Eisen inbesteding

Eisen aan inbesteding
<p>De provincie kwalificeert als aanbestedende dienst. Een interne opdracht kan via inbesteding worden vertrekt. Hiervoor gelden indien de opdracht aan een gelieerde organisatie wordt verstrekt (quasi-inbesteding) de volgende eisen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Er mag geen sprake zijn van enig privé kapitaal in de opdrachtnemer 2. De aanbestedende dienst moet over de opdrachtnemer een controle uitoefenen die vergelijkbaar is met die welke hij uitoefent op zijn eigen organen 3. De opdrachtnemer moet het merendeel van haar werkzaamheden uitvoeren voor de controlerende aanbestede dienst <p>Aan deze eisen wordt voldaan. Privé kapitaal is niet aan de orde. De Provincie heeft als 100% aandeelhouder van OMFL statutair gezien een controlerende bevoegdheid waarbij zij ultimo in staat is bestuurders te benoemen, schorsen of te ontslaan. OMFL is ervoor opgericht om "een bijdrage te leveren aan de duurzame verbetering van de economische structuur en de werkgelegenheid" binnen Flevoland.</p>

De inleningsovereenkomst is geen vrijbrief. Als gezegd wordt van OMFL een operationeel plan verwacht inclusief bemensing van de kernfuncties. Er zal een transparant budget voor beheer moeten worden voorgelegd ter goedkeuring aan de Provincie bij opdrachtverlening. Dit budget zal worden getoetst op zowel EFRO en staatssteun kaders; de beloning van de fondsbeheerder is marktconform. Daarnaast zal de Provincie uitgangspunten hanteren die sturen op effectiviteit, efficiency en maximering van impact. Voor de directiefuncties binnen het fonds geldt dat deze alleen kunnen worden bezet door vanuit de AVA goedgekeurd personeel. Er worden naast financiële kaders ook maatschappelijke eisen aan het fondsbeheer neergelegd. Er wordt voortgang gestimuleerd op maatschappelijk relevante uitzettingen zonder dat voorbij kan worden gegaan aan de degelijkheid en betrouwbaarheid van de aanvragers bij het fonds.

De aansluiting tussen het nieuwe fonds en andere activiteiten van OMFL wordt nauwlettend in de gaten gehouden. Eventuele tijdelijke overlappende activiteiten van het OMFL zijn aflopend dan wel zullen er duidelijke afspraken gemaakt worden omtrent hoe deze zich verhouden tot het nieuwe instrument. Uiteraard zullen financiële stromen van EFRO-middelen altijd herleidbaar zijn en blijven conform de vereisten die EFRO stelt aan het beschikbaar stellen van middelen.

4.4. Investeringsproces

Een aangesteld InvesteringsComité (IC) accordeert de voorgestelde financieringen. Dit IC vormt ook de 'checks & balances' voor de fondsbeheerder bij het nemen van individuele investeringsbeslissingen. De Provincie blijft hier buiten, maar ziet wel toe op de invulling van de fondsopdracht, de rapportages omtrent bewerkstelligde impact, snelheid en kwaliteit van het proces. Eventuele aanpassingen van het investeringsreglement worden geaccordeerd door de Provincie als aandeelhouder van de BV. Zo kan de Provincie worden aangesproken op de aard van de investeringen die worden gedaan, zonder dat zij zich inlaat met individuele beslissingen.

In de uitvoering van de vermogensverstrekking moet geborgd worden dat aansluiting gerealiseerd wordt met de uitgangspunten zoals verwoord in het Operationeel Programma 'Kansen voor West II' en het Economisch Programma van de Provincie Flevoland. Het investeringsreglement richt zich daarom op de volgende punten, getoetst door de fondsmanager in de aanvraag:

1. focus op *cross-overs* en/of valorisatie (incl. samenwerking);
2. mate van schaalbaarheid van het project of te verwachten groei van de onderneming;
3. kwaliteit business case (incl. team) en nadruk op *proof-of-concept*fase;
4. borging van vraaggerichtheid en/of financiering voor vervolgfases;
5. bijdrage aan maatschappelijke / duurzaamheidvraagstukken (zoals genoemd in Horizon 2020 en Operationeel Programma).

In het kort ziet het investeringsproces er als volgt uit. In bijlage E van dit plan is het concept investeringsreglement opgenomen.

Het selectieproces bestaat uit de volgende stappen:

- A. De ondernemer legt de financieringsaanvraag voor aan het fondsmanagement. Een bondig intakeformulier vraagt naar de aansluiting met bovengenoemde criteria en voorwaarden. Op basis van dit intakeformulier besluit het fondsmanagement tot vervolgstappen, of communiceert waarom hij van mening is dat deze aansluiting onvoldoende bestaat. In het investeringsreglement worden de gebruikelijke risicobeperkende maatregelen voor vermogensfondsen vastgelegd, zoals de voorwaarde dat één lening maximaal 10% van de portefeuille kan bedragen en het aantal leningen van die omvang is gemaximeerd.
- B. De aanvrager wordt gevraagd zijn business plan met financieringsaanvraag aan te leveren. Het fonds moet daarbij rekening gehouden met het feit dat het bestaande MKB mogelijk niet gewend is aan investeringsbeslissingen volgens het format van een business plan. Waar nodig kan het fonds ondernemers verwijzen naar regionale specialisten die daarbij kunnen ondersteunen. Hier kan de flankerende provinciale voucherregeling in combinatie met het netwerk van de fondsmanager het verschil maken.
- C. De aanvraag wordt beoordeeld op inhoud (sectoren, voorziene impact) en financiële robuustheid. Een integriteittoets van de aanvrager zal daarnaast onderdeel uitmaken van de beoordeling. Conform de ex-ante Deel I aanbevelingen zal juist vanwege de specifieke eisen voor *proof-of-concept* financiering extra aandacht besteed worden aan de wijze waarop de vervolgfiancieringen zijn georganiseerd. Bij een positieve beoordeling van het business plan door de fondsmanager wordt de aanvraag doorgeleid naar het investeringscomité, voorzien van begeleidend schrijven vanuit de fondsmanager. Onderdeel van deze rapportage zal naast de risicobeoordeling ook de (met de ondernemer afgestemde) wijze zijn waarop het fonds wil financieren de exit-planning en het beheer-monitoringvoorstel worden meegenomen.
- D. Aanvullend kan er sprake zijn van een *due diligence* op punten die het investeringscomité nader wil uitzoeken. De IC kan aanvragen accorderen, afwijzen of terugsturen.
- E. Bij positieve besluitvorming wordt de documentatiefase opgestart en de diverse afspraken en overeenkomsten vormgegeven. Eén en ander met mogelijke externe juridische begeleiding.
- F. Uitboeking vindt doorgaans in tranches (gebaseerd op milestones) plaats, na aansluiting met de control- en rapportage omgeving.

4.5. Duurzaamheid als toets

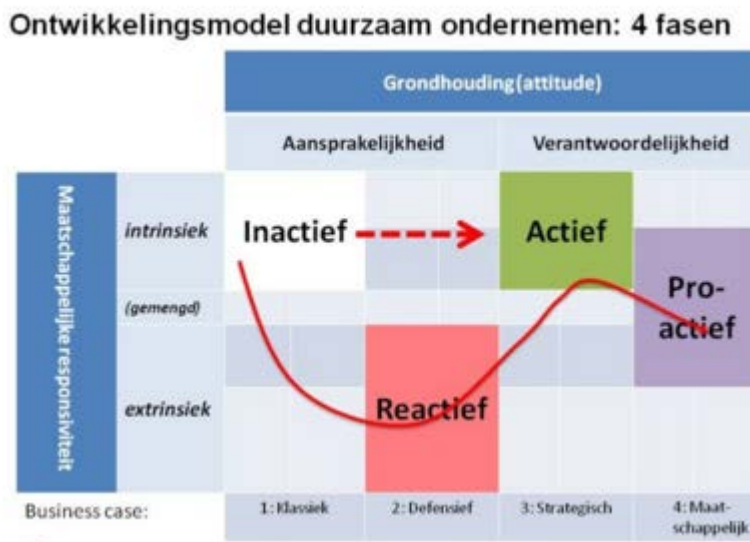
De fondsbeheerder zal het Fasemodel gebruiken voor het toetsen van ondernemingen op het gebied van duurzaamheid. Dit model wordt door verscheidene banken in Nederland gebruikt bij het beoordelen van financieringsaanvragen van ondernemingen (o.a. de Rabobank).

Het Fasemodel²¹ is als volgt gedefinieerd:

---

²¹ Rotterdam School of Management (2012), 'Duurzaam ondernemen waarmaken'

Figuur 4.5.1 Definitie Fasemodel duurzaam ondernemen

Dit model deelt bedrijven in in vier classificaties:

Inactieve fase: bedrijven in deze fase kenmerken zich door een interne gerichtheid en zijn maatschappelijk georiënteerd op het voorkomen van aansprakelijkheid (risico-oriëntatie, calculerend);

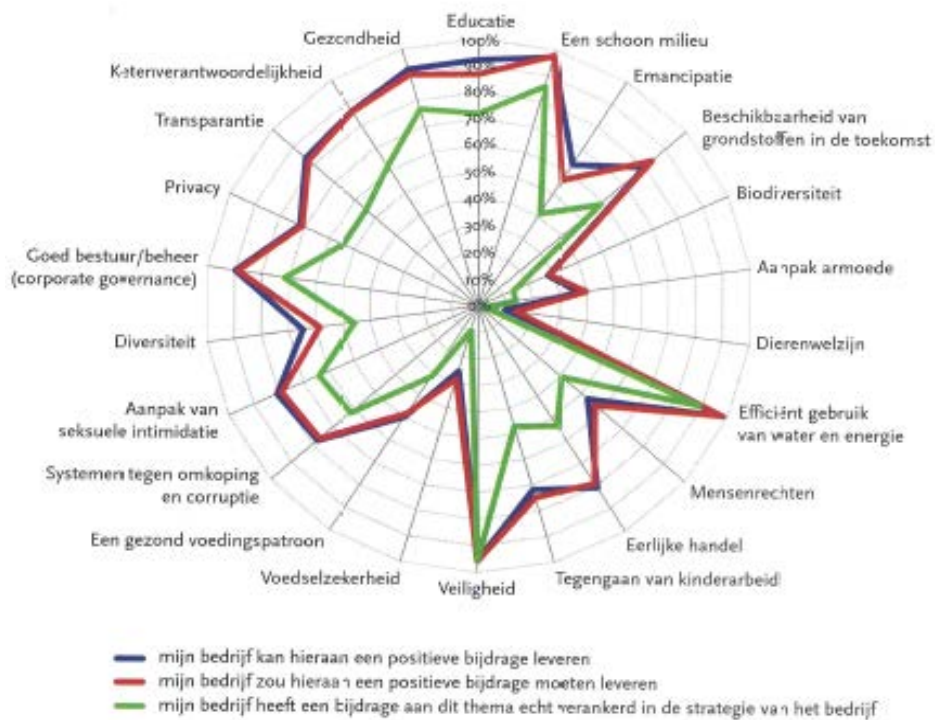
Reactieve fase: bedrijven in deze fase kenmerken zich door een reagerende houding op externe stakeholders, maar zijn maatschappelijk nog steeds georiënteerd op het voorkomen van aansprakelijkheid;

Actieve fase: bedrijven in deze fase kenmerken zich door een actieve houding op MVO, zij het met een wat interne oriëntatie; qua maatschappelijke aspecten zijn ze gericht op het zelf nemen van hun verantwoordelijkheid ten aanzien van een issue;

Proactieve fase: bedrijven in deze fase kenmerken zich door een externe gerichtheid en zijn qua maatschappelijke aspecten georiënteerd op het samen met anderen nemen van verantwoordelijkheid voor oplossing van een issue.

Bij duurzaam ondernemen aanvaarden bedrijven de verantwoordelijkheid voor hun invloed op de samenleving in drie dimensies: People, Planet en Profit. Deze verantwoordelijkheid sterkt verder dan de vigerende wetgeving van hun verlangt. Beoordelings- en afwegingskaders overstijgen die van de huidige plaats en tijd; het ook over het 'daar en later'. Aan de hand van een vragenlijst welke is gebaseerd op de voor het betreffende bedrijf relevante aspecten, wordt de positie van het bedrijf in bovengenoemd kwadrant in beeld gebracht. De uitkomsten daarvan kunnen sectorgewijs worden gebenchmarkt:

Figuur 4.5.2. Benchmark bedrijven op duurzaamheid

De doelstelling is om alleen bedrijven in portefeuille op te nemen die minimaal 'reactief' van aard zijn, of als onderdeel van de financieringsovereenkomst met het TMI-POC Fonds bereid zijn stappen te nemen die hen minimaal als reactief zouden kwalificeren. Onderdeel van de aanpak van het TMI-POC Fonds is hen ook te ondersteunen in hun voornemen om verder op dit vlak te groeien naar een 'actieve' houding. Aan de hand van het investeringsreglement zullen criteria ter zake worden neergelegd waarbij initiatiefnemers worden gestimuleerd stappen te nemen. In de financieringsvoorwaarden zal worden opgenomen dat leningen opeisbaar worden op het moment dat de initiatiefnemer niet voldoet aan de minimumeisen op het gebied van duurzaamheid die op zijn situatie van toepassing zijn.

4.6. Management en risicobeheersing

Voor een adequate risicobeheersing is een actief risicobeheersing-systeem noodzakelijk. Dit systeem zal bestaan uit:

- *Inventarisatie en identificatie van de belangrijkste financiële, economische, juridische, organisatorische en integriteitsrisico's.* Dit vindt plaats middels de intakeprocedure en de beoordeling van de business case. De beoordeling van de business case wordt vastgelegd in een gestandaardiseerd rapportagemodel. Beoordeling van de business case vindt plaats met een vier ogensysteem door het investeringscomité.
- *Inschatting van de impact van verschillende risico's (oorzaak, gebeurtenis en gevolg).* De geïnventariseerde risico's worden hierbij geclassificeerd naar financiële impact of invloed op reputatie. De hoge impact risico's worden daarbij van adequate mitigerende maatregelen voorzien.

- *Identificatie van mogelijke mitigerende risicobeheersing maatregelen.* De voorgestelde mitigerende maatregelen worden hierbij vooral beoordeeld op haalbaarheid en uitvoerbaarheid. Alsmede de daaruit volgende financiële consequenties.
- *Keuzes en vastlegging van risicobeheersing maatregelen.* Zeker wanneer de uitvoering van de risico mitigerende maatregelen van derden afhankelijk is, is het belangrijk om de overeenkomsten van tevoren uit te werken. Ook voor het verwachtingsmanagement bij de ondernemer is dit belangrijk. Niet zelden hebben risicobeheersing maatregelen namelijk consequenties voor de operationele bedrijfsvoering.
- *Monitoring van naleving en effectiviteit van risicobeheersing maatregelen.* In de rapportagesystemen en het revisiebeleid zal het niveau en de naleving van de risicobeheersing maatregelen beoordeeld worden. Een geïdentificeerd risico kan bijvoorbeeld afnemen in de tijd, waardoor kostenbesparingen mogelijk zijn door de risicobeheersing maatregelen hier op aan te passen.

Verordening (EU)821/2014 (artikel 9, lid 1) en verordening (EU)1303/2013 (artikel 125, lid 4) benoemen de relevante kaders waarbinnen de monitoring en het beheer van projecten aan eindontvangers dient plaats te vinden. Op basis daarvan is de volgende tabel opgesteld:

Tabel 4.6.1 Relevante kaders monitoring en beheer projecten EFRO

Financieel beheer & Controle	Maatregel / borging
De geleverde prestatie voldoen aan de voorwaarden van overeenkomst en investeringsreglement.	Toetsing met investeringsreglement bij intake en getekend intakeformulier. Op aanvraag bevestiging accountant doelmatigheidsverklaring.
Een afzonderlijk boekhoudsysteem of code voor alle transacties die op een concrete actie betrekking hebben	Via de eis dat er sprake is van een deugdelijk administratieprogramma als AFAS. Dit is overigens bestaande praktijk.
Doeltreffende en evenredige fraudepreventiemaatregelen nemen op basis van de vastgestelde risico's.	Maakt onderdeel uit van de accountantscontrole die aan het fonds zal worden opgelegd. Potentiële fondsmanagers moeten kunnen bogen op bewezen controle paragraaf account op fiattering systeem en bijvoorbeeld vier-ogen principe bij betalingen.
Procedures instellen om te garanderen dat alle documenten met betrekking tot uitgaven en audits die nodig zijn om voor een toereikend controlespoor te zorgen, worden bijgehouden.	Beoordeling vooraf van het door de fondsbeheerder voorgestelde administratiesysteem, en eventueel de accountantsbevindingen op het bestaande door de fondsmanager gebruikte systeem.
Geschikte zoekinstrumenten waarmee documenten, gegevens en gerelateerde metagegevens gemakkelijk kunnen worden teruggevonden.	Volgt uit separate omgeving per lening. Standaard administratieve indeling per lening. Cockpit-sturing via gekoppeld dashboard bestand. Geen externe toegang in verband met wet op de datalekken.

<p>Het gebruikte systeem wordt beschermd door middel van afdoende beveiligingsmaatregelen betreffende de classificatie van documenten, de bescherming van informatiesystemen en de bescherming van persoonsgegevens.</p>	<p>Gesloten systeem in verband met beveiliging bedrijfsgegevens, password beveiliging, gebouwbeveiliging. Adequate beveiliging voor externe werkplekken. En accountantscontrole daarop.</p>
--	---

De fondsbeheerder zal een operationeel projectplan moeten opstellen waarbinnen verantwoording op basis van bovenstaande wordt uitgeschreven.

4.7. Default/problem loans

Met een focus op de *proof-of-concept* fase en een verwachte revolverendheid van 50%-65% ligt het in lijn der verwachtingen dat *defaults* zullen optreden. Belangrijk daarbij is vooraf mogelijke *work-out strategies* te kennen op basis van de eigen positie. Verpanding van het intellectuele eigendom speelt hier een belangrijke rol afhankelijk van de investering die wordt mogelijk gemaakt. Maar ook andere factoren als het marktpotentieel en de eigen inbreng, ervaring/trackrecord of garanties zijn bepalende factoren in deze afweging. Gezien het specialistische karakter van *proof-of-concept* innovaties moet gerekend worden op een situatie waarin doorstarts niet realiseerbaar zijn. Het is derhalve zaak om duidelijke *milestones* te definiëren, en op basis daarvan zo tijdig mogelijk bij te sturen. Financiering zal typisch gekoppeld kunnen worden aan *milestones* om ook op deze wijze de risico's voor de fondsbeheerder te beperken.

4.8. Exit-strategie en revolverende gelden

Op investeringsniveau is een exit afhankelijk van de financieringsstructuur van de investering. Bijvoorbeeld met een converteerbaar element (wijziging van leningsvorm naar aandeelhouderschap), een achterstelling (achterstelling van de lening ten opzichte van de schulden/financieringen van crediteuren/derden) of prioriteitsaandelen (extra bestuurlijke rechten). De mogelijkheden variëren als gevolg daarvan.

- De gemiddelde looptijd van de uitzettingen is naar verwachting 4 tot 5 jaar (uitgaande van een sector gewogen gemiddelde *proof-of-concept* periode van 2,5 jaar, en aflossing daarna. (zie ook Bijlage A). Dan volgt een reguliere exit. Het investeringsreglement legt looptijden en hardheidsclausules vast, financieringsvoorwaarden dicteren het aflossingsschema.
- Indien er sprake is van conversierechten is de looptijd afhankelijk van de exit-termijn van de overige private investeerders. De meest voorkomende exit-strategieën zijn:
  - verkoop van het geconverteerde belang aan een financiële partij;
  - verkoop van het geconverteerde belang aan andere aandeelhouder(s).
- Er is sprake van een faillissement. Bij een *proof-of-concept* periode van 2,5 jaar zal na 1-1,5 jaar doorgaans bekend zijn of de doelstellingen bijgesteld moeten worden of niet. Vaak is een langer dan initieel ingeschatte termijn nodig, of een hogere financieringsbehoefte. Hierop zal een *work-out* strategie gezet worden door de fondsmanager, die kan resulteren in langere financiering (tegen mogelijk gewijzigde voorwaarden), herfinanciering door derden etc. Indien het tot een afwikkeling komt, wordt de lengte van de procedure doorgaans bepaald door de wijze waarop met het intellectueel eigendom wordt omgegaan.

Zoals in het ex-ante kapitaalmarktonderzoek Deel I wordt aangehaald, stijgt het investeringsniveau vaak gedurende het innovatieproces. Dit betekent in de praktijk dat een succesvolle afronding van de *proof-of-concept* fase wordt opgevolgd door grotere vervolginvesteringen die noodzakelijk zijn voor de organisatie om op de gewenste operationele schaal te kunnen produceren/werken.

Om te voorkomen dat de investeringen in de *proof-of-concept* fase moeten worden afgeschreven doordat er wegens gebrek aan middelen geen vervolg aan gegeven kan worden, bespreekt de fondsmanager bij intake de exit-planning met de onderneming en legt deze vast. Het is derhalve gebruikelijk om de project-milestones ook af te stemmen op wat de vervolffinanciers nodig hebben om tot financiering te kunnen overgaan.

Conform de instandhoudingsplicht zoals verwoord in artikel 45 van de Algemene Verordening (EU) 1303/2013 worden de terugbetaalde middelen aan het TMI-POC Fonds overeenkomstig de doelen van het Operationeel Programma Kansen voor West II gebruikt. Onder terugbetaalde middelen vallen in deze ook terugbetaald kapitaal en de voordelen en andere verdiensten of opbrengsten die in een periode van ten minste acht jaar na afloop van het programma zijn gegenereerd (in casu tot 2031) en aan de steun uit EFRO aan het TMI-POC Fonds kunnen worden toegeschreven. Dit "hergebruik" kan plaatsvinden binnen het TMI-POC Fonds, dan wel binnen een ander financieringsinstrument.

Dit "hergebruik" vindt plaats indien een beoordeling van de marktomstandigheden aantoont dat een dergelijke investering of andere vorm van steun (bijvoorbeeld een subsidie-instrument) nodig blijft. In geval van vrijwillige liquidatie maken de publieke financiers van het TMI-POC Fonds afspraken over de bestemming van het eventueel resterende liquidatiesaldo.

5. Business case van het fonds

5.1. Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de business case van het fonds. Wat zijn de verwachte inkomsten, kosten, hoe ziet de financieringsportefeuille er op langere termijn financieel uit, wat zijn de verwachte hefboom-effecten (oftewel de 'leverage' en 'multiplier') en op welke wijze wordt private co-financiering gearrangeerd?

5.2. Business case op hoofdlijnen

Het startkapitaal van het TMI-POC Fonds is voorzien op EUR 15 mln., ingebracht door de Provincie (EUR 9 mln.) en Kansen voor West (EUR 6 mln.). Hiermee worden vervolgens over de looptijd van het fonds uitzettingen gedaan, kosten gemaakt, rente en aflossingen ontvangen, exits gemaakt, 'defaults' geïncasseerd (bedrijven gaan failliet/ leningen worden niet terugbetaald), opbrengsten geherinvesteerd, etc..

Op hoofdlijnen verwachten we ongeveer de volgende staat van herkomst en middelen van besteding:

Tabel 5.2.1. Overzicht herkomst en middelen van besteding

Investerings	EUR 17.106.875
<i>Waarvan</i>	
Uitzettingen	EUR 15.940.000
Kosten	EUR 1.093.750
<i>Waarvan</i>	
Provincie Flevoland	EUR 11.033.750*
EFRO	EUR 6.000.000

* Rente betalingen en aflossingen over eerder uitgezette bedragen worden opnieuw in het fonds gestoken als zijnde provinciale middelen. Over de looptijd van 6 jaar word er EUR 1.6 mln. aan opbrengsten verwacht.

Hierna zullen de inkomsten en kosten verder gesplitst en toegelicht worden. Voor het volledige budget en prognose wordt verwezen naar bijlage A.

5.3. Inkomsten

De inkomsten uit het verschaffen van financieringen zijn rente inkomsten en resultaatafhankelijke succesbijdragen. Hiertegen overstaan de verwachte afboekingen bij een verwachte revolverendheid van 50-65% (hierna conservatief met 50% doorgerekend). Tussen januari 2017 en december 2022 worden de volgende inkomsten en kosten geprognosticeerd (zie voor volledige prognose Bijlage A).

Tabel 5.3.1 Overzicht verlies- en winstrekening TMI-POC Fonds

Inkomsten	
Rente	EUR 1.356.407
Kosten	
Succes bijdragen	EUR 266.028
Beheervergoedingen	EUR 967.500
Overige kosten	EUR 126.250
Afboekingen	EUR 5.838.750
Verwacht verlies	- EUR 5.310.064

5.4. Beheerkosten

De beheervergoedingen zijn voor EUR 967.500,- meegenomen en bestaan uit een vast en resultaatafhankelijk deel.

Tabel 5.4.1 Overzicht beheerskosten en –vergoedingen TMI-POC Fonds

Beheerkosten en –vergoedingen	
Vaste beheerkosten	EUR 292.500
Prestatie afhankelijke beheerkosten	EUR 675.000
Subtotaal beheerkosten	EUR 967.500
Promotie uitgaven	EUR 101.250
Huisvesting	EUR 25.000
Totale kosten	EUR 1.093.750

Omdat het TMI-POC Fonds voornemens is vooral risicodragende uitzettingen te verschaffen (die voor de terugbetaling afhankelijk zijn van het bereikte succes in de *proof-of-concept* fase) en er vaak gefinancierd wordt op niveau van een doelonderneming (speciaal voor samenwerking opgerichte investeringsvehikel), moet dit gezien het hoge *proof-of-concept* risicoprofiel gerekend worden tot mezzanine of quasi eigen vermogen, zoals gedefinieerd in verordening 2014/C19/04) en AGVV (EU 652/2014) art 2 lid 66.²² De beheerkosten die voor het TMI-POC Fonds begroot zijn daarom gebaseerd op de categorie financiële instrumenten dat vermogen verschaft.

De belangrijkste voorwaarden die in het financiële model zijn meegenomen voor deze categorie financiële instrumenten zijn:

- Vaste beheervergoeding: bedraagt maximaal 2,5% per jaar van de voldane EFRO-programmabijdragen over de eerste 24 maanden. De begroting van het TMI-POC Fonds gaat uit van 2,0% over deze periode.

²² Quasi eigen vermogen: 'een categorie financiering tussen eigen vermogen en vreemd vermogen in, met een hoger risico dan senior schulden en een lager risico dan gewoon aandelenkapitaal, en waarvan het rendement voor de houder ervan overwegend is gebaseerd op de winst of verlies van de onderliggende doelonderneming en die bij wanbetaling niet gedekt is.

Vervolgens kan deze vergoeding 1% per jaar van de programmabijdragen bedragen. Deze norm in de begroting van het TMI-POC Fonds overgenomen;

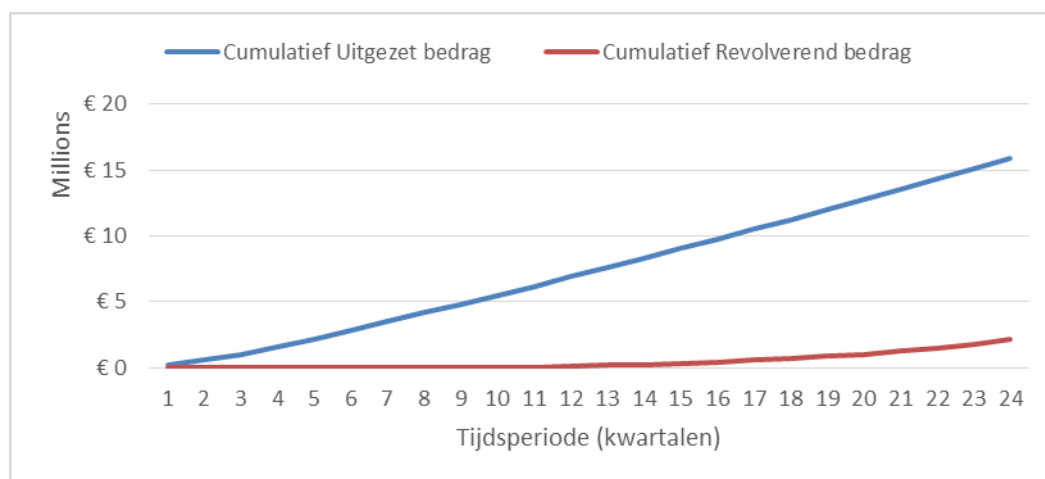
- Prestatie-gebonden beheervergoeding: 2,5% van de programmabijdragen die aan eindbegunstigden in de vorm van vermogen zijn uitgekeerd. In de begroting van het TMI-POC Fonds is een vergoeding opgenomen van 1,5%.
- De totale beheervergoedingen als percentage van het totale bedrag aan programmabijdragen mag maximaal 20% bedragen. De begroting van het TMI-POC Fonds heeft 17,34% als beheervergoeding van de begroting.

5.5. Financieringen en portefeuille opbouw

Conservatief gerekend houden wij rekening met 50% niet terugbetalende midden- en kleinbedrijven en 30% terugbetalende midden- en kleinbedrijven, maar met vertraging. Gebaseerd hierop en de eerder genoemde aannames komen wij tot de volgende verwachting:

Binnen de periode tot en met het eind 2022 zal er in totaal EUR 15,940 mln. uitgezet zijn. Dit betekent dat naast de zowel de EUR 6 mln. Kansen voor West en de EUR 9 mln. van de Provincie er na aftrek van kosten nog een extra EUR 0,94 mln. is uitgezet. Deze extra opbrengst wordt gerealiseerd door rente opbrengsten en participaties in successen van bedrijven die dankzij het TMI-POC Fonds tot een geslaagde innovatie zijn gekomen. Gerekend wordt met rentetarieven van 6-8% en optierechten op 5% van de aandelen.

Figuur 5.5.1 Opbouw financieringsportefeuille TMI-POC Fonds

Gevoeligheidsanalyse

Op basis van het budget is er geanalyseerd wat een langere aflossingstermijn betekent. Bijvoorbeeld omdat het langer duurt dan verwacht om de innovatie in de markt te zetten. Indien uitgegaan wordt van een 1,5 jaar langere aflossingstermijn dan blijken de effecten beperkt tot EUR 0,3 mln. aan middelen die minder uitgezet kunnen worden. We concluderen daarmee dat het budget relatief ongevoelig is voor schommelingen in leningstermijnen.

We hebben daarnaast ook bekeken wat lagere investeringsbedragen dan gemiddeld EUR 200.000 betekenen voor het budget. Investeringsbedragen die 20% lager uitvallen betekenen EUR 3 mln. minder uitzettingen in de programmaperiode. Op EUR 15 mln. is dat 20%. We concluderen daarmee dat het fonds relatief gevoelig is voor de omvang van de uitzettingen.

Zie voor een volledig overzicht van de geprognosticeerde fondsresultaten Bijlage A.

5.6. Verwacht hefboomeffect

Op basis van EUR 2,4 mln. aan jaarlijks verstrekte financieringen door het TMI-POC Fonds is de verwachte leverage²³ 2,5. Deze hefboom verhoudt zich goed met de hefboom zoals aangetroffen door de Europese Rekenkamer in haar onderzoek onder financiële instrumenten voor het MKB²⁴ van 2,44. Om de leverage te kunnen berekenen zijn we uitgegaan van 3 mogelijke situaties. Deze hebben we hieronder uiteengezet met daarbij de leverage en multiplier. Deze berekening gaat uit van de volgende uitgangspunten:

- Het fonds kent primair 3 uitwerkingen waarin *proof-of-concept* financieringen plaats vinden:
  - **De onderneming vraagt samen met een kennisinstituut** om een bijdrage in de (meerjarige) samenwerkingsverbanden welke de produkt/proces/markt innovatiedoelen beoogd te verwezenlijken. Aanname: Leverage 2,5 (Provincie+EFRO), multiplier: 2,85 (30% van alle aanvragen)
  - **De onderneming vraagt om financiering** van het *proof-of-concept* traject waarbij de regievoering over noodzakelijke vervolffinancieringen aantoonbaar is georganiseerd en de onderbouwing van de marktvraag aanwezig is. Leverage 2,5 (Provincie+EFRO), multiplier: 3,33 (50% van alle aanvragen)
  - **Externe private financieringsmaatschappijen** vragen om risicodragende co-financiering voor de verdere doorgroei van de onderneming. Leverage 4,0 (Provincie+EFRO+privaat kapitaal), multiplier: 4,0 (20% van alle aanvragen)

Uitgaande van de verwachte verdeling van deze uitwerkingen bedraagt de **gemiddelde leverage** 2,5.

Uitgaande van de EUR 2,4 mln. aan jaarlijks verstrekte financieringen en een factor 1,00 aan extern aangetrokken gefinancierde gelden (financiering aan eindgebruikers / publieke funding, zie ook de leverage berekening in onderstaand kader) is de impact op niveau van de eindgebruikers EUR 2,4 mln. per jaar. Wordt rekening gehouden met de schoning voor kwaliteit van de business cases²⁵ (40% conform het ex-ante kapitaalmarktonderzoek Deel I) dan volgt een **impact van 17%** ten opzichte van het aangetroffen financieringstekort van EUR 24 mln. Deze impact van 17% staat in een goede verhouding tot de 18% welke wordt aangetroffen op Noorvleugel niveau.

---

²³ Definitie Leverage: 'het hefboomeffect (exclusief beheerskosten) op de EFRO-middelen (exclusief Rijkscofinanciering) en exclusief de inbreng op niveau van de eindgebruiker.'

²⁴ European Court of Auditors (2012) 'Financial instruments for SMEs co-financed by the European regional development fund'

²⁵ Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Strengthening research, technological development and innovation (Thematic objective 1) Volume II

Uit de bevindingen van de Europese Rekenkamer alsmede de evaluatie van het TMI-leningenfonds blijkt dat deze waarden in lijn liggen met in de huidige praktijk gerealiseerde waarden²⁶.

Belangrijke opmerking hierbij is dat voor de EFRO-aanvraag op fonds niveau wordt uitgegaan van een multiplier van 3,3 die wordt gerealiseerd door de aanvullend ingebrachte publieke en (op projectniveau) private middelen²⁷. Richting het fondsmanagement wordt echter gewerkt met streefwaarden (forecast), om de uitdaging van het vinden van private co-investeerdere en ook private inbreng vanuit het bedrijfsleven zelf, scherp op het netvlies te houden. Doelstelling is hier een multiplier van 4,2. De prestatie-gerelateerde beheerkosten zijn dan ook aan deze laatste gekoppeld.

5.7. Noodzakelijke instrument-aanpassing op inbreng private middelen?

Voor het bereiken van een revolverendheid van 50% is het uitgangspunt dat er ook vanuit het TMI-POC Fonds meegeprofiteerd kan worden van de waardecreatie die plaats vindt bij het succesvol afronden van de *proof-of-concept* fase. Tegelijkertijd blijkt dat:

- Het innemen van een katalyserende rol goed samen gaat met het genoeg nemen met een minder grote upside ten opzichte van bestaande aandeelhouders²⁸
- Financiering middels aandelenparticipatie een groot deel van het gevestigd MKB tegen de borst stuit, waardoor deze besluit de groeiambities neerwaarts bij te stellen.²⁹
- Het voor het MKB belangrijk is om de eigen inbreng niet alleen financieel, maar in ook 'in kind' te kunnen doen (bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van medewerkers)

Het innemen van een *First Loss* positie lijkt daarbij niet aan de orde. Rekening houden met de financiële mogelijkheden van de ondernemer, en het overeenkomen van een *success fee* bij (gedeeltelijk) succesvol afronden van de *proof-of-concept* fase zullen in de praktijk toereikend zijn.

---

²⁶ European Court of Auditors (2012), *Financial instruments for SMEs co-financed by the European regional development fund*

²⁷ Deze multiplier betreft de verhouding tussen het ingebrachte fondsvermogen vanuit Kansen voor West (EUR 6 mln.) en het totaal aan uitgelokte investeringen (fondskapitaal ingebracht door de Provincie EUR 9 mln.) en gemiddeld 35% (als bandbreedte van 25-50%) eigen inbreng door eindbegunstigden zijnde de bedrijven die de financiering aanvragen en ontvangen. Nog los van eventuele effecten vanuit revolverendheid, defaults, rente en aflossingen, etc..

²⁸ Ex-ante Deel I, paragraaf 6.4.5 / 6.3

²⁹ OECD (2011), *Facilitating access to Finance*

6. Horizontale aspecten

6.1. Inleiding

Dit slothoofdstuk behandelt een aantal brede, horizontale aspecten, die met name van belang zijn in het kader van het feit dat het hier een aanvraag om EFRO-cofinanciering betreft. Hierbij gaat het in eerste instantie om staatssteun, maar ook zaken als communicatie en tot slot monitoring en evaluatie-voorzieningen. Deze laatste paragraaf bevat primair het overzicht van de verwachte kwantitatieve resultaten.

6.2. Staatssteun

6.2.1. Is er sprake van staatssteun?

In deze paragraaf wordt het verschaffen van leningen door een daarvoor opgericht fonds (hierna: financieel instrument) vanuit staatssteunrechtelijk perspectief bekeken. Insteek hierbij is het relevante toetsingskader aan te reiken. Bij de uitwerking van het financieel instrument zelf zullen de staatssteunrechtelijke elementen meer in detail moeten worden gezien en beoordeeld.

Voor het instrument wat hier aan de orde is, zijn de volgende regels in ieder geval relevant:

- werkingsverdrag van de EU (artikel 107-108 WEU);
- de 'de minimis' verordening;
- de Algemene groepsvrijstellingsverordening (AGVV)/ PB EU 651/2014);
- richtsnoeren staatssteun milieubescherming en risicokapitaal;
- richtsnoeren inzake staatssteun ter bevordering van risicokapitaalinvesteringen in kleine en middelgrote ondernemingen ('richtlijn risicokapitaal');
- mededeling betreffende referentie- en discontopercentages (mededeling leningen);
- mededeling betreffende garanties (mededeling garanties).

De methodologie heeft logischerwijs de elementen om ex ante te bepalen of er sprake is van staatssteun, opgehangen aan de principes van het staatssteunkader. Deze leveren aandachtspunten op voor de inrichting van het financieel instrument vanuit het oogpunt van staatssteun. De aandachtspunten dienen terug te keren in de feitelijke vormgeving van het instrument. Afhankelijk van die exacte vormgeving is dan te bepalen of en op welke wijze 'compliance' met het staatssteunkader kan worden geborgd. De ex-ante-borging van de staatssteunkaders betekent dat het voorziene instrumentarium van het financieel instrument moet worden afgezet tegen de toepasselijke regels.

Vermogen verschaft onder dezelfde condities als marktpartijen dat zouden doen, omvat geen staatssteun. Ergo, indien het fonds zou worden opgericht om alleen onder gelijke condities te opereren, is er in relatie tot staatssteun geen issue. Dit moet wel blijken uit een fors deel (minimaal 30%) private deelname waarvoor aantoonbaar dezelfde condities worden gehanteerd.

Echter, omdat de rationale van het financieel instrument juist is gelegen in het (oplossen van) marktfalen, is niet uitgesloten dat er steunelementen zijn bij een concrete financiering. Het gaat hierbij in relatie tot het fonds specifiek om het uitlenen van geld tegen een 'niet-marktconforme

rente' al dan niet in combinatie met beperkingen in de zekerheidsstellingen (bijvoorbeeld omdat deze niet of beperkt voor handen zijn).

Uitgangspunt bij de staatssteunrechtelijke beoordeling aan ondernemingen is dat er enkel sprake kan zijn van steun in de zin van artikel 107 lid 1 VWEU indien:

- A. er bekostigd wordt met/vanuit overheidsmiddelen;
- B. op een wijze die een (niet marktconform) economisch voordeel oplevert;
- C. de begunstiging van bepaalde ondernemingen leidt tot (een dreiging van) vervalsing van de mededinging of van bepaalde producties (selectiviteit);
- D. het handelsverkeer tussen de lidstaten hierdoor ongunstig wordt beïnvloed.

Indien Europese middelen worden doorgezet aan een nationale/regionale autoriteit is 'A' aan de orde. Het is hierbij niet van belang dat OMFL verantwoordelijk is voor het fondsbeheer. Te meer daar de BV geheel waarin het fonds is ondergebracht geheel in publieke handen is.

In de opzet van het financieel instrument staat selectiviteit centraal (C). Juist de selectiviteit vormt de kracht van het fonds (scheiden van kaf en koren) ten opzichte van bijvoorbeeld een regulier subsidiemechanisme waar minder handvaten zijn om de kwaliteit van het businessplan te beoordelen.

Van 'B' zal sprake kunnen zijn afhankelijk van de omstandigheden. Niet uitgesloten kan worden dat er voordelen worden verstrekt die als "niet marktconform" worden beschouwd. Op het mechanisme wat dan in werking treedt wordt in navolgende paragraaf ingegaan.

In de afgelopen decennia is door het Hof van Justitie een jurisprudentie ontwikkeld die er kort gezegd op neerkomt dat impact op het handelsverkeer (D) wordt snel aangenomen. Ten aanzien van 'D' kan gewezen worden op een nieuwe ontwikkeling in het kader van de modernisering van het staatssteunbeleid. Een recent uitgebrachte mededeling van de Europese Commissie³⁰ biedt enige ruimte om bij bepaalde casuïstiek wel degelijk te redeneren dat beïnvloeding van het handelsverkeer tussen de lidstaten niet in het geding is (ergo dan is er geen sprake van staatssteun).

Beïnvloeding van het handelsverkeer

Paragraaf 196 van genoemde mededeling luidt als volgt: "in een aantal besluiten heeft de Commissie geoordeeld dat, gezien de specifieke omstandigheden van de betrokken zaken, de maatregel een zuiver lokaal karakter had en het handelsverkeer tussen de lidstaten dus niet beïnvloedde. In die zaken heeft de Commissie zich met name ervan vergewist dat de begunstigde goederen of diensten aan een beperkt gebied binnen een lidstaat leverde en dat er weinig kans was dat deze klanten uit andere lidstaten zou aantrekken, en dat niet viel te voorzien dat de maatregel meer dan een marginaal effect zou hebben op de voorwaarden voor grensoverschrijdende investeringen of grensoverschrijdende vestiging."

De interpretatie is casus gebonden. Daarom kan ook niet worden uitgesloten dat er staatssteun aan de orde kan zijn binnen de context van het fonds en is het daarmee nodig te kijken naar de vrijstellingen.

³⁰ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/notice_of_aid_nl.pdf

6.2.2. Is de steun geoorloofd?

Van staatssteun kan in relatie tot risicofinancieringsinstrumenten sprake zijn op drie niveaus:

1. Steun aan een investeringsfonds, investeringsinstrument of de beheerder daarvan;
2. Steun aan onafhankelijke particuliere investeerders;
3. Steun op het niveau van voor financiering in aanmerking komende ondernemers.

Het TMI-POC Fonds heeft alleen relevantie ten opzichte van punt 1 en 3. Niveau '2' is niet aan de orde, het fonds richt zich uitsluitend op MKB ondernemers/rechtspersonen. Onderstaand worden beknopt de belangrijkste conclusies gegeven van de staatssteunanalyse.

Niveau 1: Steun aan een investeringsfonds, investeringsinstrument of de beheerder daarvan

De AGVV stelt specifieke voorwaarden aan de financiële intermediair c.q. de fondsmanager die de risicofinancieringsmaatregelen uitvoert en de wijze waarop dat geschiedt. Primair artikel 21 ('Risicofinancieringssteun') lid 12-17 is in deze van belang. In lid 15 wordt gedefinieerd wat de EC verstaat onder beheer op zakelijke basis. Er is sprake van beheer op zakelijke basis indien een fondsmanager voldoet aan de volgende voorwaarden:

1. de fondsmanager is wettelijk of contractueel verplicht met de nodige professionele zorgvuldigheid en te goeder trouw te handelen en belangenconflicten te vermijden. Daarbij zijn goede praktijken en wettelijk toezicht van toepassing (referentie contractuele verplichting). *Nb. De OMFL (bij wie fondsmanagement TMI-POC fonds wordt inbesteed) treedt professioneel op conform het Financieel Reglement EC966/2012 artikel 140;*
2. de fondsmanager ontvangt een marktconforme vergoeding. *Nb. De fondsmanager van TMI-POC fonds zal via inbesteding worden aangesteld en worden beloond in overeenstemming met de gangbare voorwaarden voor dergelijke fondsmanagers bij regionale ontwikkelingsmaatschappijen;*
3. de fondsmanager ontvangt een prestatieafhankelijke vergoeding. *Nb. Zoals blijkt uit de gehanteerde uitgangspunten in relatie tot de kostenbegroting wordt aan dit vereiste tegemoet gekomen;*
4. De financiële intermediair/ fondsmanager bepaalt de investeringsstrategie, de - criteria en het voorgenomen tijdschema voor investeringen. *Nb. Zowel onderhavig projectplan als de 'Ex ante fase 2' waar de investeringsstrategie deel van uitmaakt zijn opgesteld onder verantwoordelijkheid van de financiële intermediair;*
5. de investeerders kunnen vertegenwoordigd zijn in de bestuursorganen van het investeringsfonds, zoals de raad van toezicht of het adviescomité. *Nb. De participanten in het TMI-POC Fonds zijn vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.*

Zoals eerder aangegeven worden er vanuit EFRO nog specifieke regels opgelegd omtrent de invulling van de beloning van de fondsbeheerder. Deze zullen tezamen met bovenstaande via een management overeenkomst worden opgelegd aan de fondsbeheerder.

Niveau 3: Steun op het niveau van voor financiering in aanmerking komende ondernemers

De AGVV stelt vanuit staatssteunoptiek de contouren waarbinnen het mede met EFRO gevoede TMI-POC Fonds wordt vormgegeven. Het meest van belang zijn hoofdstuk 1 en hoofdstuk 3, artikel 21. De toepasselijke artikelen van deze verordening maken integraal deel uit van de methoden van selectie en beoordeling van investeringen

Op basis van voorgaande, de marktconformiteit van de rente en het aangetoonde marktfalen uit de ex ante analyse, is er geen sprake van voordeel op dit 'niveau 3'. Bij het opstellen van de uitvoeringsregeling zal hierop wederom worden getoetst en desnoods worden voorzien in mitigerende maatregelen.

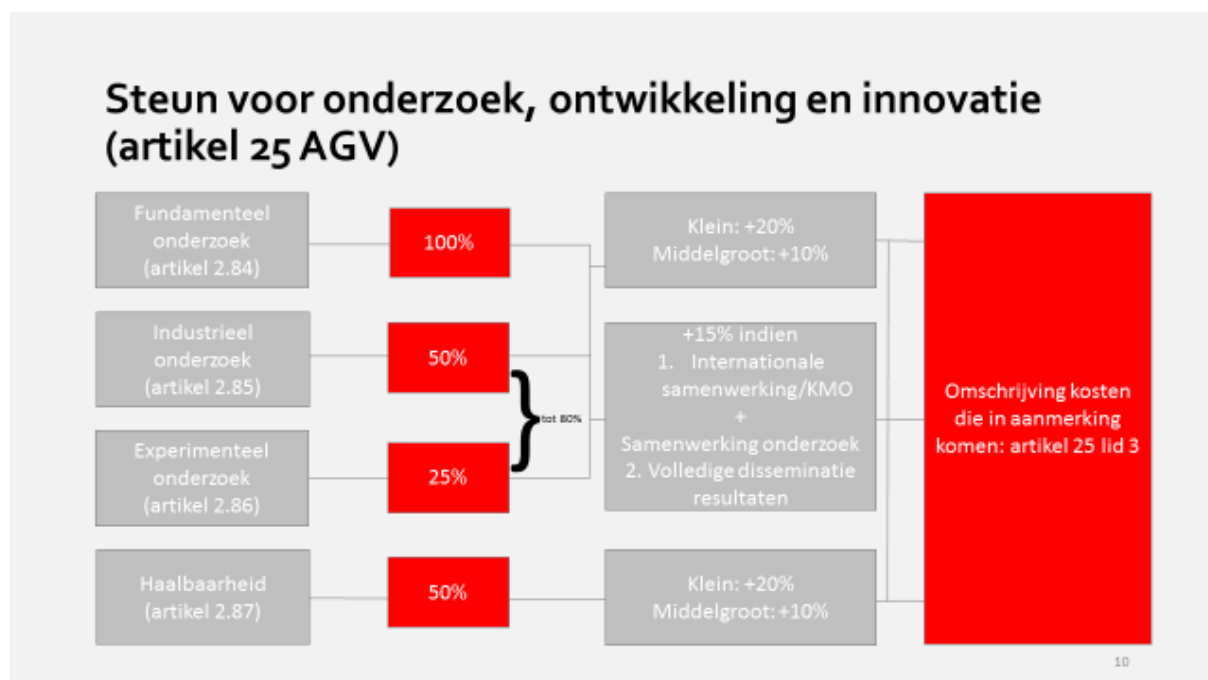
Vertrekpunt is om uit te sluiten dat er in de daadwerkelijke toekenning van steun een niet marktconform voordeel (B) gelegen is. Echter in geval staatssteun niet kan worden uitgesloten, zal worden geborgd dat gehandeld wordt binnen de kaders van de 'de minimis' verordening (≤ 2 ton) of (bij hogere bedragen) de AGVV. Deze laatste kent een aantal specifieke bepalingen die ruimte bieden voor steun aan innovatieve ontwikkelingen. Algemeen en soms nader uitgewerkt voor specifieke beleidsterreinen zoals milieu, energie, warmte etc. Het ligt niet voor de hand de gehele AGVV in onderstaand kader weer te geven, maar in ieder geval staan –gegeven de oriëntatie van het fonds – de nadere omschrijving van de volgende begrippen centraal:

Figuur 6.2.1. Definities Algemeen GroepsVrijstellingVerordening (AGVV), artikel 2

Deze begrippen kunnen worden gekoppeld aan maximaal te verkrijgen steun. Met name aan de hand van artikel 25.

Figuur 6.2.2. Definities Algemeen GroepsVrijstellingVerordening (AGVV), artikel 25

Het verstrekken van staatssteun is geen doel op zichzelf van het fonds. Sterker, deze dient zo veel mogelijk te worden beperkt, gegeven de revolverende opzet van het fonds. Niettemin willen wij het verstrekken van geoorloofde steun –bijvoorbeeld een korting op rente ten opzichte van de markt – niet op voorhand uitsluiten. De fondsbeheerder heeft de ruimte om binnen het bestek van de AGVV geoorloofde steun te verstrekken. Overwegingen daarbij zijn:

- De marges voor het bestaand MKB zijn klein, een 'marktconforme' rente kan onder omstandigheden de doodsteek zijn van een op zichzelf kwalitatief goed project. Bepaalde innovaties genereren veel maatschappelijke impact maar kennen een beperkt terugverdienpotentieel dan wel een lange terugverdientijd
- Er moet ruimte zijn voor onderscheidend vermogen ten opzichte van reguliere (bancair, eigen vermogen) financiering om deze laatste over de streep te trekken maar ook om weg te blijven van financieringen die ook vanuit de markt verstrekt zouden kunnen worden (het fonds dient toegevoegde waarde te hebben)

Overigens laat bovenstaand onverlet dat het ten alle tijden dient te gaan om de financiering van een kwalitatief goed businessplan inclusief kasstromen en verdienpotentieel. Het TMI-POC Fonds biedt geen ruimte voor financiering "a fond perdu".

In omstandigheden dat steun wordt verstrekt zal ten alle tijden geborgd worden dat gehandeld wordt binnen de vrijstellingen zoals deze door de EU, juist met het doel voor ogen, zijn vorm gegeven. Er zal de fondsbeheerder een tool worden meegegeven om deze berekeningen te kunnen maken. Bij twijfel omtrent conformiteit met staatssteun regels is de fondsbeheerder verplicht de concept beslissing voor te leggen aan de juristen van de Provincie.

Te allen tijde moet de fondsbeheerder conformiteit met de staatssteun regels waarborgen. De beoogde activiteiten van het TMI-POC Fonds worden door het Staatssteunkader als risicofinancieringssteun aangemerkt. De Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV, Verordening (EU) 651/2014) - stelt de kaders waarbinnen deze staatssteun is geoorloofd en waarlangs ook het TMI-POC Fonds is vormgegeven, binnen de AGVV primair hoofdstuk 1 en artikel 21.

6.2.3. Geen melding

Binnen het bestek van dit fonds worden in beginsel geen meldingstrajecten voorzien. In principe dient het te gaan over steunverlening die binnen het bestek van de AGVV geoorloofd is. Indien de verleende steun niet zou passen binnen deze kaders wordt de aanvraag dus afgewezen. De kosten en het tijdsbestek wat met een melding gepaard gaat is niet verenigbaar met de aard en omvang van de financieringstrajecten.

6.3. Communicatie en verbinding

Het TMI-POC Fonds zal in haar communicatie-uitingen voldoen aan de communicatievoorschriften van het OP Kansen voor West II. Dit betreft onder andere vermelding van de Europese bijdrage op de eigen website, op brochures en persberichten.

De Europese Commissie en het OP Kansen voor West II stellen specifieke eisen ten aanzien van voorlichting en publiciteit. Binnen het TMI-POC Fonds zijn activiteiten op dit vlak voorzien. Het TMI-POC Fonds draagt bij aan een actieve verspreiding van het feit dat dit project (het fonds zelf) een EFRO-bijdrage heeft ontvangen. Dit zoals beschreven in Verordening (EU) 1303/2013, bijlage XII. Dat gebeurt door (niet-limitatief):

- Vermelding te maken van de bijdrage op de eigen website en waar mogelijk in een nieuwsbrief;
- Een poster inzake het fonds op te hangen op in de ontvangstruimte van OMFL (in overeenstemming met Verordening (EU) 1303/2013, bijlage XII, artikel 2, lid 2);
- Vermelding te maken van de bijdrage bij gedrukt materiaal, zoals flyers, posters en hand-outs;
- Vermelding van de leningen op de eigen website ('lijst van concrete acties' in overeenstemming met Verordening (EU) 1303/2013, bijlage XII, artikel 1). Hetzelfde geldt voor de kennisinstellingen wanneer zij een lening verstrekken die met EFRO-middelen vanuit het TMI-POC Fonds wordt gemacht.

Het TMI-POC Fonds neemt de communicatievoorschriften ook mee in haar begeleiding van de ondernemingen waaraan het fonds financiering verstrekt. Wanneer er door zo'n onderneming op het publiek gerichte voorlichting plaatsvindt, dan zal daarbij de Europese bijdrage worden vermeld.

6.4. Monitoring en evaluatie

Met onderstaande tabel aan indicatoren worden zowel de output indicatoren op het OP gevoed, als de voor de Provincie relevante parameters en uitgangspunten voor de on-going en latere ex-post impact evaluatie voor het TMI-POC Fonds.

Tabel 6.4.1 Outputindicatoren TMI-POC Fonds

Operationeel Programma Kansen voor West II	
Productieve investering: Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	Ca. 230 (gem. 37 p.j.)
Productieve investering: Aantal ondernemingen dat andere fin. steun dan subsidies ontvangt	Ca. 80 (gem. 12 p.j.)
Productieve investering: Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun ontvangt	150 (gem. 25 p.j.)
Productieve investering: Particuliere investeringen die zijn afgestemd op overheidssteun voor ondernemingen (niet-subsidies)	Ca. EUR 5 mln.
Onderzoek, innovatie: Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstituten	4 p.j. ³¹
Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde ondernemingen om nieuw op de markt producten te introduceren	4 p.j.
Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde ondernemingen om voor het bedrijf nieuwe producten te introduceren	8 p.j. ³²
Productieve investering: Aantal ondernemingen dat steun ontvangt bij gestarte projecten	5 p.j. ³³

In aanvulling hierop zijn de volgende parameters gehanteerd bij het berekenen van de beoogde fondsresultaten:

Tabel 6.4.2 Gehanteerde parameters TMI-POC Fonds

Provincie	
Gerealiseerde groei gefinancierde bedrijven in termen van omzet bij herfinanciering na 3/5 jr	>15% p.j.
Aantal private co-financierende partijen (ontwikkeling markt) die nog geen deelnemingen in Flevoland aanhielden	2 p.j.
Aantal succesvolle exits (na aanvangsperiode van 4 jaar)	3 p.j.
Resultaat indicatoren	per kwartaal
Aantal financieringen	3
Omvang financieringen	600k
Resultaat indicatoren	totaal
Omvang multiplier	3,3
Mate van revolverendheid	50%
Operationele indicatoren	
Omvang management kosten ten opzichte van totaal kosten	88%
Omvang totaal kosten ten opzichte van uitgezette gelden	7%
Omvang kredietverliezen ten opzichte van uitgezette gelden	37%
Omvang verhoogde portefeuille kredietbewaking ten opzichte van uitgezette gelden	20%

³¹ Op basis van inschatting dat dit geldt voor 1/3 van het aantal geaccordeerde aanvragen

³² Op basis van inschatting 1/3 nieuw voor de markt en 2/3 nieuw voor het bedrijf.

³³ Er van uitgaande dat de ondernemingen die producten nieuw op de markt brengen hieronder vallen, aangevuld met ca. 25% van de ondernemingen die voor het bedrijf nieuwe producten brengen

Bij het opstellen van deze indicatoren en parameters is de aannname gemaakt dat:

- 20% van de aanvragen de gewenste kwaliteit kent (conform Planbureau voor de Leefomgeving) en zal worden gehonoreerd (inschatting 1 per maand, 12 per jaar, op basis van 80 aanvragen van gemiddeld EUR 200.000, optellend tot ca. EUR 16 mln. investeerbaar fondsvermogen, inclusief herinvestering rente etc.);
- Van de overige 80% ongeveer de helft van de fondsmanager niet-financiële steun zal ontvangen (bijvoorbeeld doorverwijzing naar voucherregeling cq. andere instrumenten). Betreft per jaar ca. 25;
- Particuliere investeringen berekend zijn aan de hand van de ingeschatte multiplier van 3,3 (inclusief private bijdrage) minus de leverage van 2,5 (publieke bijdrage), gerekend over het startkapitaal van EUR 15 mln. (waarvan 6 mln. Kansen voor West);
- Dat er in deze fase geen private financiering op niveau van het fonds kan worden aangetrokken gezien de beperkte revolverendheid;
- Voortgangsrapportages worden per kwartaal opgesteld. Met name in de aanvangsperiode zal kortcyclischer gekeken worden naar het aantal aanvragen en de kwaliteit daarvan, teneinde de (marketing)communicatie te kunnen bijsturen. Vanuit soortgelijke *proof-of-concept* initiatieven in Brabant ('Made in Brabant') en Noordelijk Nederland (Flinco) zijn benchmark aantallen verkregen;
- Waar mogelijk worden de commitments van de partners in het ecosysteem SMART gemaakt, zodat partijen elkaar wederzijds kunnen aanspreken, en de communicatie bijstelling ook dichterbij het MKB kan worden bijgesteld;
- Kennis van de voortgangsrapportages worden geborgd middels de agendering voor het directieoverleg en bespreking in de RvC.